

Foi'a besericésca si scolastica.

Organu alu provinciei metropolitane greco-catolice de Alb'a-Julia si Fagarasiu.

Apare in 1 si 15 st. n. a fia-carei luni.

abonamentele de cate 6 fl. v. a. pre anu se se adreseze la tipografi'a seminariului gr. catolicu in Blasiu.

Manuscriptele si corespondintiele se se tramita francata la redactiuni.

Anulu III.

Blasiu 1 Februaru 1890.

Nr. 9.

Partea besericésca.

Instructiune practica pentru cauzele matrimoniale.

de Dr. I. S.

1. In diuariulu pentru esaminarea sponsiloru, intre altele este una rubrica referitoria la documentele ce au se le produca sponsii inainte de cununia. Documentele aceste specificate in cap. 9. Titl. V. alu Decreteloru Conc. Prov. I. suntu urmatoriele:

a) „Carte de botezu, precum si atestatu despre statulu liberu a partiloru de suntu in comune diferite“. Cartea de botezu e de lipsa nu numai pentru aceea cà-ci fiendu matrimoniulu sacramentu, cei nebotezati nu-lu potu primí, si cá se se scie etatea respectiviloru, care uneori formeza impedimentu cum vomu vedé la loculu seu, — ci si din acelu motivu, cà unele impedimente, p. e. consanginitatiei, cognatiunei spirituale cu ajutoriulu acesteia se potu eruá mai usioru. Cartea de botezu se pote pretinde inse numai dela sponsii din parochia straina, prin urmare parochulu nu-i iertatu se-i silésca pre poporeni se casatoriti, cá se-si scótia carte de botezu, ci insusi este detoriu a cercá datele de lipsa din matricula. — Deca ar' subversá necesitatea de a-se cere carte de botezu pentru individi nascuti in tieri straine, parochulu o va face acésta totu-de-a-un'a pre calea Ordinariatulu propriu. Se intempla uneori, cà din una cauza seau alt'a nu se póte castigá cartea de botezu a cutarui-a sponsu, p. e. nu s'a indusu in matricul'a botezatiloru, seu nu i-se scie loculu nascerei: in acéstu casu preotulu este detoriu de a deferí lucrulu Ordinariatulu, care apoi amesuratu resultatulu cercetarei s'au va dispune

inducerea respectivulu in matricul'a botezatiloru, s'au 'lu va absolvá dela producerea atestatulu de botezu, s'au va dispune botezarea sub conditiune a aceluia-si.

Cei intorsi din judaismu afora de atestatu despre tempulu si loculu nascerei suntu detori de a produce si estrasu din matricul'a botezatiloru.

Se dice mai departe in acéstu punctu, cà sponsii suntu detori a produce „atestatu si despre statulu liberu alu loru, de suntu din comune diferite“; va se dica despre aceea cà nu suntu insurati s'au suntu celibi. Acéstu atestatu are se fia produsu din partea acelora, cari suntu din tieri straine, s'au din alte tienuturi indepartate, cari au petrecutu tempu mai indelungatu in tieri straine, cari 'si schimba mai de multe ori domiciliulu si vagabundii. Acéstu atestatu se da prin parochulu concernentu alu sponsulu. In casuri dubie inse preotulu totu-de-a-un'a va cere indrumare dela Ordinariatu; care apoi in lips'a atestatulu va dispune, cá sponsulu, — alu caruia statulu liberu nu se póte documentá, — se-o intarésca acésta prin juramentu.

b) Totu in acelu locu alu Decr. Conc. Prov. I. se dice mai departe: „Estrasu matriculariu despre mórtea conjugelui in casu de veduvia, ori Deliberatulu forulu matrimoniulu competentu, cându s'ar fi dechiaratu nulitatea casatorie de mai inainte a vre unei parti“; va se dica: aceea, cari au fostu casatoriti inse dupa aceea au devenitu veduvi, debue se-o documenteze acésta cu atestatu esaratu despre mórtea sociulu de casatoria. — Deca nu s'ar' poté castigá de locu astu-feliu de atestatu: atunci preotulu are se recurga

a Ordinariatu pentru sentinți'a dechiararei de mortu¹⁾ (Declaratio de conjugis morte).

E de însemnatu inse, că deca estrasulu matriculariu despre mórtea sociului de casatoria nu s'ar' poté castigá din aceea cauza, căci respectivulu nu a fostu indusu in matricul'a mortiloru in acestu casu nu se cere dechiarare de mortu dela forulu besericescu, ci e de lipsa numai cá casulu de mórte subseque se se induca in matricul'a mortiloru.

c) Totu acolo se dice mai departe: „Contractulu de buna invoire a partiloru contrahente, unde acésta se oftéza; precum si invoirea parintiloru ori a tutoriloru la aceea casatoria“. Contractulu de buna invoire asisiderea se póte luá dela contrahenti, unde fiendu acésta in datina se poftesce din partea respectiviloru. Mai incolo documentu despre invoirea parintiloru ori tutoriloru, deca contrahentii suntu minorenii, s'au sub curatela ori tutoratu. Minorenii suntu aceia, cari n'au implinitu anulu alu 18 alu etatei. Era aceia cari suntu sub curatela s'au tutoratu, desi au implinitu aceea etate: numai cu invoirea curatorelui si respective a tutorelui se potu casatori²⁾. Oficialii dela Esactoratulu statului cari au mai pucina solutiune de 500 fl, — si in urma cei obligati la militia s'au cari suntu in servitiu militariu se potu cununá numai cu concesiuone dela autoritatile competente. — Despre tóte aceste altcum vomu vorbí mai pre largu in tractatulu despre impedimentele impediante.

d) Si in fine dice Conc. Prov. „Dispensatiune dela impedimentulu canonicu procurata dela autoritatea besericésca, deca subsista in adeveru unu impedimentu canonicu“.

In legatura cu aceste se nasce intrebarea că ce are de facutu si cum debue se purcéda preotulu, cându e vorba despre casatori'a suditiloru altei tieri straine?

Ceea ce privesce: a) Franci'a. In intielesulu legiloru francese casatori'a unui suditu francesu incheiata in tiera straina este valida deca s'a incheiatu conformu legiloru din respectiv'a tiera. Pentru ascurarea efectelor civile ale casatoriei inse e de lipsa cá se se ieie in consideratiune si legile Franciei; acea-si se pote dice b) si despre cetatienii republicei Schweitz, a Angliei si a Americiei de nordu. c) Suditii

¹⁾ V. Instructio pro Iudiciis ecclesiasticis. Vien'a 1856. pag. 34. Dechiararea de mortu, deca se cere cu scopulu de a poté contrace casatoria noua, totu-de-a-un'a cade in competinți'a forurilor besericesci; precum apare acésta din §. 40 alu art. de lege LIV din 1868, care dice: »Procedur'a pentru dechiararea de mortu, conformu motivulu din care se incepe — adeca alu despartirei ori alu ereditatei — debue se se urzésca inaintea acelui foru, la care apartienu procesele matrimoniale si respective cele de ereditate«. Era cu privire la procesele matrimoniale §. 22 alu aceluia-si art. de lege apriatu edice, că acele se tienu de competinți'a forurilor matrimoniale besericesci din Ungari'a.

²⁾ §. 113 alu art. de lege XX din 1877. Ordinatiunea Ministeriului de cultu ditto 22 Ianuariu 1881 Nr. 1128.

Italiei suntu detori se produca facultate dela autoritatile competente. d) referitoriu la Suditii Austriaci si Germani însemnamu că spre a-i poté cununá: preotulu este detoriu a pretinde dela densii mai antáiu atestatu despre aceea că nu suntu impedecati de a incheiá casatori'a; si in specie ceea ce privesce suditii germani atestatulu se procuréza pre calea agentiloru politici ai Germaniei. e) suditii celorlalte tieri se potu cununá fora atestatu s'au facultate, nesubversându alta pedeca.

In genere inse e consultu cá preotulu in fia-care casu se-i reflecteze pre respectivii cá se satisfaca si legiloru matrimoniale ale tierii loru. — La casu cându ar' avé dubiu in ceva privintia se céra inviatiune dela Ordinariatu.

(va urmá)

Aplicarea s. Liturgie.

Se aplicámu acuma desvoltarea acést'a treptata a oferirei daruriloru la liturgi'a ce se celebréda, si la datin'a ce se observa in baseric'a nóstra. Si ce vedemu?

Ace'a că disciplin'a antiqua a oferirei pâna adi este conservata in rogatiunile s. liturgie. — Anume: preotulu la s. liturgia se róga *pentru cei ce aducu daruri si facu bine in s. beserica* (Ecct. dupa Evang.), — cere *„susceperea sacrificiului si a daruriloru pentru nesúicntiele poporului“* (Rog. dupa punerea dar. la s. mésa), si cá acele daruri *„primindu-le intru bunetate cá si sacrificiale legei vechi* (Rog. dupa pun. daruriloru in lit. s. Vasiliu) *se fia celoru ce se voru cuminecá spre desceptarea sufletului spre iertarea pecatelor“* s. c. l. (Rog. dupa Invoc. Spir. s.) *si spre cumuniunea unui Spiritu sântu.*

Afora de acestea, dreptu la solemn'a aducere a daruriloru s. sacrificiu se amintescu binefacatorii si aducatorii de daruri, — éra dupa consacrare in rogatiunea de comemorare preotulu se róga cá Domnedieu se-si aduca a minte *„de cei ce au adusu acele“* apoi totu asia si pentru *„cei ce aducu fructe si facu bine in sântele baserice, si cari -si aducu aminte de cei seraei“* (Cfr. si rogat. la proscomedía). In aceste rogatiuni cá si intr'o icóna viua este depinsa disciplin'a antiqua a oferirei comune, — a binefaciloru date pentru seraei, si a cuminecarii celoru ce au adusu s. daruri. Nicairi insa nu este urma de amintire speciale neci de oferire la intentiune propria, căci in totu locul e vorba numai de poporu, de cei ce au adusu daruri. (Dipticele suntu mai târdie).

Apoi ce se tiene de datin'a observata pâna adi in beseric'a nóstra este, că precându in díle de domineci si serbatori prescurele (prophora = aducerile) se dau din partea basericei (de óre ce sacrificiulu se

aduce pentru popru), pre atunci cându s. liturgia se celebră la intențiune speciala privata, cel'a ce a lasatu că s. liturgia se se oficiedie, pre lângă stipendiu de bani datu preotului, mai aduce prescure, vinu, oleu, tamaia. — Seau in s. paresemi cându se cumineca mai multi, unii dintre credintiosi tramiu prescure, alții aducu vinu, éra alții tamaia ori oleu. — Totu acést'a se indatinédia in Sâmbetele — ori in unele locuri in Miercurile si Vinerile s. paresemi, cându adeca credintiosii la intențiunea caror'a se facu amintirile (pomelnicele) nu numai că dau preotului ceva bani, fora aducu prescure, care dupa s. liturgia se impartu intre feciele basericesci, — apoi lumini, tamaia si oleu. — Éta remasitiile disciplinei antice!

Spre a ne poté apropiá la deslegarea cestiunei aplicarei fructului s. liturgie *pentru poporu* este inca se consideramu istoriculu *liturgiei parochiale*, adeca aceleia, carea preotulu este datoriu a oferí pentru poporenií sei.

Cea de antania liturgia parochiala a fostu ace'a, carea decàtra Archiereulu bunatiloru celoru veni-torie s'au celebratu in mijloculu Apostoliloru la cin'a cea de taina. — Ací Mântuitorulu mai antaiu a nutritu pre s. Apostoli cu pânea invetiaturei sale tienèndu oratiunea cea de despartire, — apoi a oferitu sacrificiulu eucharisticu pentru Acei Apostoli, si pentru toti cei ce printr'ensii voru crede intru Elu.

Liturgi'a acést'a originaria este form'a, tipulu si temeulu toturoru liturgiiloru parochiale, care constau de o parte din ace'a că credintiosiloru se vestesce cuventulu vietiei, éra de alta parte pentru densii se ofer-sece s. cacrificiu si se impartasiescu in pânea vietii¹⁾.

Precátu se póte scí din monumentele apostolice, liturgi'a acést'a s. Apostoli o au celebratu in diu'a de Rusalie, in presenti'a credintiosiloru. S. Paulu intr'o di de domineca a celebratu in Troias. Dupa marturisirea s. Justinu, credintiosii in di de Domineca s'au adunatu la ascultarea invetiaturei, la oferirea sacrificiului, si la primirea s. cuminecature din care se tramitea si la cei absentii²⁾.

In vechime liturgi'a acést'a se celebrá priu Episcopu. La acést'a toti, fia preoti ori laici, fia din locu ori afora de acel'a trebuiau se se infaciosiedie, si acést'a din cauza că astfelu se se arete legatur'a intima intre pastoru si fideli.

Liturgi'a acést'a éra ace'a la carea dupa ce toti aveau se se infaciosiedie si se se cuminece, fiacare trebuia se-si aduca darurile sale, cá prin oferirea partiloru alese din elementele oferite ale panii si vinului intr'unu sacrificiu eucharisticu deplinu, roga-

tiunile si intentiunile toturoru se se presentedie Tatalui cerescu.

Pentru cine a oferitu, respective a aplicatu Episcopulu acést'a liturgia?

A buna séma pentru poporulu adunatu, care prin oferirea daruriloru a avutu dreptu la fructele sacrificiului, éra Archiereulu din ratiunea deman-darei apostolice (I. Tim II. 1) si a diregatorieí sale archieresci a fostu indetoratu a aduce sacrificiu pentru sene si pentru poporu. (Evr. V. 3).

Cându apoi numerulu credintiosiloru s'a in-multitu si s'a semtitu lips'a cá si in alte baserice intemeiate prin locuri deosebite de celu alu basericeí si resiedintiei episcopesci, se se celebrdie s. liturgia: atunci dreptulu acést'a de celebrare dela Archiereu a trecutu la preotulu acolo asediatu, éra poporenií aceloru locuri chiaru asia aveau detorintia se se presentedie in baserica, si se-si aduca darurile cá si mai inainte la liturgi'a celebrata in baseric'a cea archierésca. Prin urmare si detorinti'a de aplicarea s. sacrificiulu a trecutu la parochulu respectivu.

Macarcá prin acést'a descentralizare a poterei de celebrare disciplin'a antiqua in cele accidentale a suferitu ceva schimbare, dara representarea necsului de comunitate intre Episcopu, preoti si poporenií desco-perita in ace'asi disciplina si adi mai sustá incátu adeca in *Joi'a cea mare* cându se celebrdia memori'a liturgiei originarie dela cin'a cea mystica, s. liturgia o celebrdia insusi Archiereulu impreuna cu toti preotii catedrali cari apoi la ace'a liturgia se si cumineca cu trupulu si sângele lui Isusu Christosu.

E bine, ce urméza din consideratiunea liturgiei parochiale? Ace'a, cá precum Archiereulu, respective parochulu mai alesu in dile de Domineci érá indetoratu a celebrá s. liturgia, si precum poporulu érá indatinatu a se presentá si a-si aduce darurile sale la ace'a liturgia: asia celebrantele de o parte aveá detorintia, éra de alta parte poporulu aveá dreptu cá fructulu s. sacrificiu se se aplice pentru densulu¹⁾.

E dreptu cá la inceputu acést'a detorintia de celebrare si de aplicare s'a restrensu numai la diu'a Domineci cá unica serbatóre, dara mai tardiu in proportiunea desvoltarei serbatoriloru, ace'asi detorintia s'a estinsu si la dilele de serbatóre celebrate in baserica.

Acuma am ajunsu la acelu punctu, cátu avemu se dâmu respunsu la intrebarea pusa facia de aplicarea s. liturgie.

Cumcá parochii in dile de *Domineci* suntu obligati a aplicá s. liturgia pentru poporenií sei, acést'a sta fara indoieia. Pentru baseric'a nóstra numai *serbatorile* potu cadé sub óre care-va discutare.

¹⁾ Cfr. in acést'a privintia Bickel. »Messe undu Pascha«.
²⁾ I. Apol. n. 67.

¹⁾ Dr. Andr. Gasner »Handbuch der pastoral I B. — Salzburg 1868. pag. 866.

Si anume: dupa-ce prin Pontificele Urbanu VIII-le (1642), Benedictu XIV-le (1744) si pentru gr. catolici prin Piu alu VI-le (1775) numerulu serbatoriloru s'a redusu, éra prin Constit. lui Piu IX-le Amantissimi Redemptoris (3 Maiu 1858) aplicarea s. liturgie s'a regulatu astufeliu, cà: parochii, respective preotii asiedati in grigi'a pastorală fora considerare la congruarea loru, suntu detori, cà in serbatorile satorite prin Bull'a lui Urbanu VIII-le s. liturgia se aplice pentru poporu; dreptu se intréba:

Óre stà acestu normativu si pentru preotii basericeii nóstre orientale, celu putienu facia de serbatori abrogate, ori pre bas'a concesiunei date prin Piu alu VI-le Episcopiloru gr. cat. strapuse? séu preotimea nóstra este obligata a oferí s. sacrificiu pentru poporu numai in Domineci si serbatori legate?

In „Enchiridion“-nulu lui Papszilagy¹⁾ dupa ce se enumera serbatorile legate (fori la numeru 26) si cele abrogate (chori=29) se dice, cà *parochii séu administratorii amesuratu celei mai noue dechiaratiuni a scaunului apostolicu suntu detori cà celu putienu in dile de Domineci si in cele alalte serbatori macaru si supresse, se oferedie pentru poporeni*²⁾.

Macarcà veneràmu acést'a auctoritate basericésca, totusi suntemu necesitati a afirmá cà: *parochii ori administratorii parochieloru basericeii nóstre in serbatori abrogate si numite ale corului nu suntu obligati se oferedie s. liturgia pentru poporu, ci in acele potu primí stipendie la intentiune privata.*

Afirmarea acést'a o basainu pre urmatoriele:

a) Sinodulu provincialu din 1872 (C. IV. Tit. V.) tractându despre s. sacramentu alu Eucharistiei dice, cà „Sinodulu admoniedia pre parochi cà in tóte dominecele si serbatorile legate se se apropie de altarulu Domniului sacrificându pentru poporu“.

Éra in Titl. II. c. IX. intre drepturile parochiloru numera „a celebrá in tóte dominecele si serbatorile s. liturgia pentru poporeni sei“. Apoi in Titl. IV. c. II. credintiosii se admoniedia cà in tóte dominecele si serbatorile legate se asculte s. liturgia“.

Din aceste decrete aprobate si de scaunulu apostolicu (de dtu 19 Martiu 1881) se cunósce cà parochii afora de domineci numai in serbatori legate suntu detori se oferedie pentru poporu.

E dreptu cà sinodulu nu cnumera, neci detiermuresce cà in ce stà caracterulu serbatoriloru legate, dara credu a nu gresí cându afirmu, cà sinodulu sub serbatori legate a voitu se se intieléga acele serbatori, intru care poporulu credintiosu este indetoratu a ascultá s. liturgia si a se retiené dela lucru servilu.

Séu sub serbatori legate sinodulu intielege totu acele, despre cari Sinodulu din 1700 in can. 18 dice cà: „serbatorile se se tienu care suntu insemnate la ciaslovu cu litere rosie, si au polileu si evangeliu“, séu dupa can. 6 alu sinod. din 1725 cari suntu serbatori „mari“¹⁾

b) La anulu 1858 — in lun'a lui Sept. — deci dupa iesirea Constit. „Amantissimi Redemptoris“ sub presidiulu Nunciului apostolicu Ant. de Luc'a s'a tienutu o conferintia la carea au fostu de facia toti Episcopii provinciei metropolitane cu teologii loru. La acést'a conferintia cu ocasiunea Collatiunei (siedintiei) a VI-a tienute in 18 Sept. 1858 la intrebarea Nunciului „An sit in more positum, ut parochi in diebus festivis misam pro populo applicent? Episcopii au repunsu: Affirmative, sed quia per recentissimum Breve Summi Pontificis deberent applicare etiam diebus festis abolitis, quod haud pauca incommoda secum ferret, omnes episcopi rogant suam Sanctitatem ut dispositiones hujus Brevis in provincia suspendantur, qua de re Archieppus Fogarasienus et Alba-Julienis nomine etiam suorum suffraganeorum supplicem libellum Ss-mo Patri offerri curabit“²⁾. De unde se vede cà in baseric'a nóstra neci cându nu a fostu introdusa dispusetiunea acelei breve.

Dreptu ace'a dupa ce nu cunóschemu cà in baseric'a nóstra prin auctoritate basericésca competentă, prin actu publicu s'ar' fi satoritu alte serbatori legate decâtu cele insemnate in cerculariulu Episcopului Babb³⁾ afirmu cà parochii ori administratorii parochiali numai in serbatorile acele specificate suntu detori se oferedie pentru poporu, éra in celealalte serbatori mai inainte de densulu esistente, éra in cartile nostre rituali edate inainte de acelu cerculariu, si notate acolo cu litere rosie, atare detorintia nu susta.

Mai un'a, apoi gatamu. — Ce se tienemu de serbatórea „conceperei s. Ane“ pusa pre 9 Dec., dupa ce Papszilagy si altii cá Budu in „Tipicu“ ace'a serbatóre o numera intre serbatori decretate (festa fori)?

Din parte-mi dicu, cà desi in unele diecese póte prin cerculariu s'a publicatu dogm'a immaculatei conceperei, dara parochii nu suntu indetorati a oferí

¹⁾ Asia socoti si de sânt'a slusha, adeca de Liturgia cum se fia detori preotii in tóte dominecele si serbatorile mari a face liturgia, . . . éra mireni inca se mérga totu-deuna la s. liturgia in tóte dominecele si serbatori mari.

²⁾ Facutu-s'a ace'a rogare ori ba? si óre ce respunsu a datu Scaunulu apostolicu — un ni e cunoscuáu, — pote cà s'ar' aflá in archivulu metropolitanu. Si tare bine ar' fi cându s'ar' publicá, — impreuna cu elaboretele teologiloru prezentate la ace'a conferintia.

³⁾ Facia de reducerea serbatoriloru prin Josifu II-le si cuprinse in cerculariulu lui Bobb, — Episcopii adunati in conferintia amintita respundu: >Imminutus sit (numerus festorum) sub Josepho II., sed ignoratur, an haec imminutio fuerit a s. Sede approbata. Hoc et praecedens quaesitum praedictus Lugosiensis theologus (care a fostu Teodoru Aron?) scripto fusius explicandi munus accepit.

²⁾ Enchiridion Iuris eccl. orient. cath. M. Varad. 1862 — p. 503.

pentru poporu in ace'a serbatóre. Ace'a afirmare o basediu éراسي pre decretulu sinod. provincialu din 1872. Pentru-cá dupa cugetulu meu sinodulu nu a intentionatu alta-ce decâtu cá prin decretu publicu se acceptedie dogm'a credintei baserice universale, — dogm'a credintei si marturisita de baserica orientala cu multe vécuri mai inainte, éراسي neci decâtu a prescrie tienerea acelei dile cu serbare solema, fora numai a o considerá cá serbatórea corului, — ce'a ce se confirma si prin ace'a cá de es. in Díeces'a Lugosiului ace'a di nu e serbatóre legata.

Din cele pertractate resulta aceste corolaria:

1. Fia care preotu — fora jurisdictione parochiala — póte se celebredie s. liturgia la intentiunea oferita si ace'a a-o aplicá amesuratu intentiunei esprese.

2. Parochulu, respective preotulu, caruia prin autoritate basericésca competenta este concrediuta grigi'a pastoralá a poporului, dupa mandatulu divinu este obligatu a oferí s. liturgia pentru poporu.

3. Obligamentulu acest'a de aplicare pentru poporulu parochialu se restréngé la dilele dominecei si la serbatori legate, dupa cum suntu acelea specificate in cerculariulu lui Babb¹⁾.

4. Parochii in tóte celealalte dile cá de es.: ajunulu Nascerei, alu Botezului, Sambat'a lui Teod. Tyronu, alui Lazaru, a toturoru sántiloru inainte de Rusalie, Joi'a si Sámbat'a cea mare s. a. potu se primésca intentiuni private.

5. Deóre-ce celebrarea s. liturgie la intentiunea privatá, acceptata din partea preotului involve in sine detorinti'a de a oferí sacrificiulu altariului, respective a aplicá intregu fructulu aceluasi sacrificiu la intentiunea acceptata, urmédia, cá preotulu nu satisface acelei detorintie déca numai pune o particea de margaritariu (la proscomidia) la intentiunea acceptata, séu cá face commemorarea intentiunei la proscomidia, dupa cum se potu face si alte commemorari; fora este detoriu cá se-lu oferedie intregu pentru intentiunea acceptata, respetive prin stipendiu remunerata.

Acést'a inse nu eschide cá pre lángea intentiunea ace'a principala se nu se faca commemorari private pentru cei víi ori pentru cei morti.

6. Parochii ori preotii nu satisfacú detorintiei aplicarei s. liturgie acceptate pre lángea stipendiu, prin celebrarea s. liturgie a *Presantiteloru*, pentru-cá in liturgi'a *Presantiteloru* nu este consacrare, neci commemorare, séu in ace'a nu se implinesce sacrificiu deplinu, ci ace'a este mai multu numai o pregatire la s. cuminecare.

J. Borosiu.

¹⁾ Cfr. Can. 13 alu Sinod. din 1700 unde se dice: »care popa nu va face dominecele séu serbatorile de 3 ori slujbe . . . unulu cá ace'a se fia lipsitu de preotia.

Casuri practice.

din Teologi'a morala de Dr. Isidoru Marcu profesoru de s. Teologia in seminariulu archidieceasanu din Blasiu.

Casulu: 1. Sponsii Marcianu si Pulcheria in prediu'a cununii loru mergu se se marturisésca la tenerulu parochu Neofitu, si marturisinduse mai antáiu sponsulu M. spune cá densulu in sporanti'a casatoriei a peccatuitu cu spons'a P. contra preceptulu alu VI-lea.

Dar' spons'a care immediatu dupa acea s'a apropiatu la scaunulu marturisirei, in marturisirea s'a nu face nici o amentire despre peccatulu mai susu; cea ce observandu confesariulu si cugetandu cá dora a uitatu seau pote cá se rusinéza a-si descoperí acelu peccatu cérca se o induca prin intrebari generali si la descoperirea peccatulu comisú cu M. dara fara succesu. Védiendu Neofitu cá ea totu tace le ia preceptele pre rendu si la alu siesele întreba cá nu cumva a nutritu cugete si pofté necurate, ori a graitu vorbe de rusine, ori altu-cum a calcatu acestu preceptu, dar' ea respunde totu negative — cá nu cum-va se presupuna cá -i cunósce peccatulu din marturisirea Sponsului, o întreba totu cu deamenuntulu si cu respectu la observarea respective calcarea celoru alalte precepte domnedieesci. In fine -i areta cátu de necesaria este întregitatea marturisirei, de ore-ce fora acést'a inusure nu numai cá nu se ierta nici unu peccatu, dar' se comite unu sacriliგიu. P. inse dice cá densa nu se simte vinovata de vre unu peccatu, care nu lar' fi spusu si e liniscita in conscienti'a s'a. Acum confesariulu de o parte neavendu certitudine morala despre dispusetiunea penitentei nu o potú absolvá, era de alta parte fiindu cununia in diu'a urmatóre in care di e datina in parochia X. se se cuminece sponsii si asia spre a evitá scandalulu si a nu instrainá pre spons'a de beserica, recitéza o rogatiune cá si cum ar' absolvá-o, si o dimite ne deslegata urmandu parerea stului Alfonsu, care dice cá in atari casuri se nu se absolve penitentele, ci numai se se roge ceva confesariulu spre a ascunde denegarea absolutiunei (S. Aphons Theol. mor. l. 6 tr. 4, n. 631).

Se cercamu acum, cá ore corectú a purcesu Neofitu: I. in punerea intrebariloru si II. in ocultarea respective denegarea absolutiunei?

Ce privesce punerea intrebariloru, cá nu a calcatu preceptulu alu VI-le prin cugete, pofté si cuvente necurate, dice cá a purcesu corectú Neofitu, fora de a se espune periculu de a violá indirecte sigilulu confesionalu; de ore-ce cugetele, poftéle, cuventele ma si tacturile neonesté între sponsi, nu-su neindatinate (cf. s. Alfons l. c.) Afara de acea N. a esaminat'o cu deamenuntulu si cu privire la observarea si respective calcarea celoru alalte precepte.

In ocultarea respective denegarea absolutiunei, nu ne potemu uní cu Neofitu, din urmatóriele consideratiuni:

a) Confesariulu „ex justitia“ si sub peccatu greu este obligatu a dá absolutiune penitentiloru dispusi. In respectulu certitudinei morali despre dispusetiunea penitentei moralistii preste totu nu suntu rigurosí, cáci stulu Alfonso dice: a fi de ajuesu se aiba confesariulu probabilitate prudenta despre dispusetiunea penitentei, si de alta parte se nu fia la medilocu vre o suspitiune prudenta despre indispu-setiunea lui (l. c. n. 641); ma doctorii cu Suarezu (de poenit. Dis. 52 sect. 5 n. 9) in frunte de comunu invetia: cá numai atunci e a se denegá absolutiunea, cându e cu totul evidentu, cá penitentele minte contra întregitei marturisirei (cf. Gury. Th. mor. II 619).

b) Impregiurarea cá sponsulu dice cá a peccatuitu cu spons'a, inca nu e proba evidenta, cá spons'a ar' minti.

Axiom'a recepta suna: credendum est poenitenti tam pro se, quam contra se dicenti. Ratiunea este că in scaunulu marturisirei penitentele că unulu carele totu de odata figuréza si că acusatariu si că acusatu si că martoru pote dá cele mai corecte informatiuni, si trebeu se presupunemu că are si intentiunea de a spune adevéru.

Din care cauza dupa ce i s'au pusu intrebarile corespundietóre de si néga, totusi trebeu absolvatu. Ma multi dicu că absolutiunea se se dée in totu casulu penitentei care-si néga peccatulu, de câte ori se cunosce acestu peccatu numai din marturisirea altuia, adeca a complicei deorece acést'a cunósce castigata din confesiunea altui e a se considerá de nula. Acést'a parere e destulu de probabila dice Gury. l. c. Aplicandu acést'a parere la casulu din cestiune ajungemu la conclusiunea, că Neofitu ar' fi trebuitu se absolvé pre penitent'a P. desi ar' scé pozitivu că densa dupa comiterea peccatului descoperitu de sponsu, nu s'a marturisitu altui confesariu — căci prin acea că nu se pote induce la descoperirea acelu peccatu, dispusetiunea ei devine dubia.

c) Cându inse confesariulu dubitéza despre dispusetiunea penitentei si amanarea absolutiunei — fora a dá ansa la scandalu e aproape imposibilu cum -i in casulu de facia — atunci mai intieptiesce lucrul confesariulu absolvandulu sub conditione. Sub conditione ar' fi trebuitu se o deslege si Neofitu pre sponsa, in modulu acést'a ar' fi evitatu si scandalulu si decumva ar' fi fostu dispusa ar' fi primitu cu demnitate santele sacramente alu eucharistiei si alu casatoriei (cf. Alfonso l. c. n. 432) et Müller Theol. mor. l. XII l. 3 §. 154 n. 4.

Deci nu a purcesu N. corectu oculandu denegarea absolutiunei, căci deca a fostu deplinu convinsu despre indispusetiunea penitentei nu numai din confesiunea sponsului ci si din alte semne, atunci ar' fi trebuitu că in modu prudentu se o faca a intielege că nefindu dispusa de astadata nu o pote absolvá; deca densulu nu a fostu deplinu convinsu despre nedispusetiunea ei atunci trebuiá se o absolvé conditionatu.

Cum ar' fi esitu diu perplesitate confesariulu N. deca penitent'a l'ar' fi intiebatu că deslegata-i? ce ar' fi respunsu elu la acést'a intiebare?

Altucum procedura de a ascunde denegarea absolutiunei si trage originea din o alegare falsa a cuventelor lui Suarezu facuta de Illsung (Tract. 6 Disp. 6. 4 ar. 7 E. 4, n. 128 — dupa cum areta Ballerini in nota a) la Gury II n. 619.

Casulu 2. In comun'a Spineni s'au intemplatu mai multe furturi de o luna in coce. Parochulu localu Ambrosiu din partea mai multoru parochiani i s'a relatatu că si tenerulu Ciprianu — altucum din familia buna inca este partasiu acelor furturi. Venindu acestu teneru se se marturisésca porochulu lu intréba că nu a calcatu cumva si preceptulu alu VII-lea domnedieescu, la care intiebare elu respunde negativu.

Preotulu i intonéza necesitatea de a-si marturisi omulu sinceru tote peccatele, căci tacundu unu singuru peccatu greu marturisirea lui ar' fi sacriliga, dar' C. declara din nou, că densulu a spusu totu cu ce se simte vinovatu; dupa care declarare parochulu, că pre unulu nedispusu -lu dimite, fora a-lu deslegá.

Ore corectu a purcesu parintele Ambrosiu in casulu de facia. (Va urmá).

Protocolulu.

Conferintiei a X-a a Districtulu Mar'a tienuta in Giulesci la 10 Novembre st. n. 1889. sub presidiulu Rssm. Titu Budu protopopu districtuale si administratorulu oficiului vicariale din Maramuresiu.

I.

Dupa servirea s. Liturgia la care au luat parte toti parochii din Districtu marturisindu-se si cuminecandu-se, si dupa ascultarea predicei M. O. D. Grigoriu Ivascu despre preceptulu alu 6-lea alu Decalogului, si dupace protopopulu districtuale a vestitu poporeniloru decisiunile adunariloru premerse privitore si la poporeni, conformu litereloru convocatorie si a programei previe tramise siedinti'a o deschide presidele ordinariu premergandu siedintiei invocarea ajutoriului Spiritulu Santu. — Literelu convocatorie si programa conferintiei se acludu sub $\frac{1}{2}$. ér cuventarea de deschidere a presideliu sub $\frac{1}{2}$.

II.

Membrii coferintiei adeca clerulu Districtulu Mar'a ca totu-de-auna asia si cu acést'a ocazione -si esprima simtiemiutele sale celea mai adence de adbesiune si alipire cătra S. S'a Summulu Pontifice Romanu Papa Leone alu XIII si cătra Ill. S'a Preas. D. Eppu Dr. Joanu Szabo.

Cu acést'a ocazione conferinti'a luându in consideratiune scandalulu comis in Rom'a in 9 Juniu a. c. cu radicarea statiei apostatului Giordano Bruno, precum si unelirile reutatiose de a lipsi pre S. S'a Pontificele de drepturile sale avitice — protestéza in contra acestei profanatiuni a Romei Catolice, in contra acestei insulte indreptate asupra religiunei lui Christosu, in contra acelu actu indreptatu nu numai contra Papei ci si in contra beserice si a consciintiei catolice. — Conferinti'a -si esprima devotamentulu seu celu mai adencu cătra S. S'a si oftéza că manifestatiunile sincere ale catoliciloru din lumea intreaga cu care consimte si acestu micu districtu se aduca bucuria pentru anim'a intristata a preaiubitulu Parinte. Deodata Clerulu acestui districtu si cu numele poporulu credinciosu se roga de Ill. S'a D. Eppu diecesanu că simtiemiutele s'ale de adenca devotiune se binevoiesca a le aduce la preainalta cunoscintia a Sántiei Sale Pontificelui Leone alu XIII.

III.

Multu On. D. Vasiliu Joody parocu in Vadu cetesce disertatiunea despre tema: „Care ar' fi modalitatea cea mai buna a stirpirei concubinateiloru“? — disertatiunea s'a ascultatu cu mare interesare cu atât mai inadiusu că obiectulu este de interesu generalu.

Si de si se contestéza cumcă in acestu districtu nu sntu latte concubinatele, totusi considerându cumcă si in casurile pucine ce se ivescu suntemu lipsiti de ajutoriulu oficiolateiloru civile conferinti'a se indrépta cătra Ill. S'a D. Eppu diecesanu cu umilit'a rogare, că se binevoiesca a face reprezentatiune la Inaltulu Ministeriu pentru a se aduce seau unu articlu de lege, seau baremu un'a ordinatiune cătra oficiolatele politice pentru a se pune capetu reulu acestuia care nimicesce moravurile cele bune a cristinismului.

Disertatiunea se acludu la acestu protocolu sub $\frac{1}{2}$.

IV.

Se cetescu ordinatiunile din cerculariele diecesane de sub Nrulu 3079 despre cistele seau ladile pentru pastrarea baniloru besericesci, de sub Nrulu 3405 despre ordinatiunea

Inaltului Ministeriu de Culta si Instructiune publica facia de defectele inventiamentului, de sub Nrulu 5461. despre cartile oprite, si de sub Nrulu 6540 despre esaminarea cantonilor — care parte se ieu pentru statulu notitiei parte pentru acomodare.

V.

Presidele amentesce cum-cà inspectorele nou scol. reg. comitatense Dr. Vasiliu Wekerle a inceputu activitatea s'a cu un'a modalitate dèmnă de lauda si cumca din atitudinea lui apare zelulu celu mare pentru promovarea inventiamentului in cointielegere cu organele respective ocârmitorie a scoleloru confesionale, din care cauza — conferinti'a concrede presidelui că data ocaziune oraliter se esprime indestulirea clerului districtuale pentru ace'a atitudine, care singura pote conduce la scopulu inaintarei inventiamentului.

VI.

Protopopulu districtuale referesce cumcà docentele din satulu Siugatagu din lips'a speseloru n'a potutu se mérga la inventiarea noteloru si a cântariloru despre note la Seini si in urmare va restitui besericeloru din Giulesci, Berbesci si Desesci sumele date spre acestu scopu — Conferinti'a decide că acele sume se remana la protopopulu (7 fl. 50 cr.) districtuale si acel'a si cá atare si si ca vicariu se nisuiésca a colecta din vicariatu sum'a de lipsa pentru cumpararea unui fisharmoniu a vicariatului si dupa aceea se se propuna notele si cantarile docentiloru din vicariatu in Sighetu.

VII.

Protopopulu districtuale amintesce cumcà nefindu tiparite abecedariile la tipografi'a diecesana, se se provéda scolele cu abecedar dela alte tipografie, — se ia pentru statulu notitiei.

VIII.

Protopopulu districtuale presentéza ratiociniulu despre fondulu de asigurare contra focului a besericeloru si superedificatelor districtuale, aretându cumcà districtulu posede 31 fl. si 76. v. a. — se ia pentru statulu notitiei.

IX.

Protopopulu districtuale presentéza recercarea districtului de Udvard din Comitatulu Comarom că Clerulu catolicu se nu procureze unele diurnale anticatolice — dupace clerulu din acestu districtu nu are atari diurnale, se ia pentru statulu notitiei.

X.

Protopopulu districtuale notifica cumcà numai din protopopiatulu Sighetului a primitu copi'a protocolulu conferintiiei districtuale de primavéra si propune a se pune in relatiune oficiósă numai cu acelu districtu pentru schimbarea imprumutata a protocoletoru. — Conferinti'a decide a se tramite si acestu protocolu la celelalte protopopiate din vicariatu de nou rogându-se acele cá in schimbu se tramita protocoletu adunariloru sale.

XI.

Pentru-că prepusii poporului si familiile lor se premérga cu esemplu bunu in pietate protopopulu districtuale propune că parochii se supravighieze, că docentii si

familiile lor, cantorii si familiile lor, curatorii besericesci si in urma si membrii familielor preotiesci se implinésca sânt'a marturisire dela pasci, si docentii acést'a se-o adeverésca cu siedula dela respectivulu preotu la care s'au marturisitu. — Se primesce propunerea, concredindu-se protopopulu districtuale a aduce acést'a la cunoascinti'a respectiviloru si in modu oficiósu, ér' despre aceia cari n'ar implini acést'a detorintia, respectivii dñii parochi se relatéze protopopulu districtuale.

XII.

Protopopulu districtuale propunc: se se introduca datin'a frumósă de a se dice cu viersu inaltu si laolalta rogatiunile din ainte si dupa mâncare. — Se primesce propunerea si se decide se premérga cu esemplu familiile preotiesci, se se descepte spre acést'a poporulu prin predici, ér' pruncii scolari prin docenti.

XIII.

Protopopulu districtuale face relatiune in scrisu despre cele efeptuite din decisiunile conferintiiei premerse, cetesce responsulu Preav. Guvernu diecesanu cu care se aprobéza decisiunile conferintiiei de primavéra, si cumcà dela societatea altaristica din Bud'a-Pest'a, in anulu acést'a s'au primitu vestminte si aparate besericesci pentru besericile din Berbesci, Giulesci, Harnicesci si satulu Siugatagu si roga pre Ven. Cleru districtuale cá fia care se servésca la intentiunile acelei societati câte 10 sânte liturgie. — Relatiunea protopopulu se ia pentru statulu imbucuratoriulu alu cunoscientiei si se aclude sub $\frac{1}{4}$ la acestu protocolu.

XIV.

Protopopulu districtuale presentéza cól'a de prenumeratiune la Directoriulu pentru anulu 1890 edatu prin M. O. D. Joanu Borosiu parocu in Zábrány — se decide a se procurá pentru fiacare beserica din districtu, concredindu-se procurarea protopopulu districtuale.

XV.

Pentru predic'a la s. Liturgia dela conferinti'a de primavéra se defige tema: „Despre relatiunea care debue se esiste intre parochu si poporeni cá intre parinte si intre fiu sufletesci, ér' de predicatoru — se alege M. O. D. Antoniu Sierbacu parocu in Desesci, si de suplintele lui O. D. Josifu Fucecu.

XVI.

Pentru disertatiunea la conferinti'a de primavéra se defige tem'a: „Despre parochi, originea, cualitátile, oficiile, drepturile parochiloru. Portarea Matriculeloru si drepturile onorifice a parochiloru“ — ér de disertante se alege M. O. D. Petru Salca parocu in Giulesci si de suplinte R. D. Petru Salca teologu absolutu.

XVII.

Conferinti'a de primavéra — se decide a se tiené in parochi'a Ciacesci in Dominec'a dupa Pasci adeca a sântului Tom'a.

XVIII.

Pentru verificarea acestui protocolu se alege — M. O. D. Petru Salca parocu in Giulesci si M. O. D. Antoniu Serbacu parocu in Desesci.

XIX.

Nefiindu alte obiecte de pertractatu — presidele inchide siedint'a si se cânta cântarea de multiamita lui Domnedieu.

Datu ca mai susu prin

Titu Budu,
protop. de Mar'a.

Joanu Ivasco,
notariulu districtului Mar'a.

Pentru autenticare am subserisu:

Petru Salc'a m. p.
parocu in Giulesci.
Antoniu Serbacu
parocu in Desesci.

Urmarea oficiului divin pre 1890 de J.

Borosiu.

Januaru 28.

Dominec'a Fiinlui celui curvariu (ratacitu).

Versu 2.

La manecare dupa polyleu se adauge ps. „La riulu Vavilonului“ cântandu-se linu si frumosu, — Evangeli'a inviar. 2, Catav. domin. din Triodu.

Liturgi'a cá in Dominec'a Vamesiului fiindu Apost. (I. Cor. VI 12—20). Evang. (Luc. XV 11—32).

Observ. I. In septeman'a subsequenta numita a „branzei“ „Alilui'a“ nu se canta.

Observ. II. Offic. santului ce s'ar' intemp'á Sambata séu Domineca, se canta Vineri la dupacinaru.

Observ. III. Luni, Miercuri, Joi, Vineri, Apost. se cetesce din cartile s. Joanu, — Sambata catra Corint. — Fvang. Luni, Merc., Joi si Vineri dela Marcu, — Sambata dela Luc'a.

Januaru 30 — Marti.

Sântii trei Jerarahi: Vasiliu, Gregoriu si Joanu Gura de aur.

Vers. serb. 4.

Manecare: Trop. sant. Archierei, — polyleu si pripele. — Evang. serb. (Jo. X. 7—16). — Luminat'ia serb. (Santu este nu se canta). Laude pre 4. Mar. Sant. Arch. Si ac. Nascat., — Doxol. cea mare Trop. Sant. Archier.

Liturgi'a S. Chrisostomu cá de comunu, numai se canta Trop. S. Arch., — Apost. (Evr. XIII, 7—16). — Evag. (Mat. V. 14—20), Cuminecariulu „Intru amentire eterna“, s. c. l.

Februaru 2. — Vineri.

Intempiuarea (Streteni'a) Domnului n. Isusu Christosu.

Vers. serb. 1.

Inainte serbare a intempinarii se incepe in 1-a Februaru Joi. — Inseratu: Stichir. pre 8. Mar. Si ac. a Serbat., — Esire — prochim. dilei, — parimii, (Litia), Stihóvne cu stichuri propria. — „Acum diuite“. — Trop. serbat., — dimisiunea: „Cel'a ce in braciele dreptului Simeonu a voitu a se portá Christosu adev.“, s. c. l.

Manecare: Trop. serbat. de 3 ori Sedelnele, — polyleu si pripele, — Antif. 1 v. 4. — Proch. serbat., Evang. (Luc. II. 25—32), ps. 50. — Mar: „Pentru rogat.“ —

Si ac. érase acést'a, — „Indurate spre noi“ custichir'a serb. „Se se deschida usi'a ceriului“ s. c. l. — „Mantuiesce“ — Catav. intemp. „Pamentulu celu roditoriu“ dupa a 3-a cantare sedeln'a, — dupa 6: cond. si Icos. — dupa 8-a oda Pripel. cu Irmósele serbat'orei — Luminat'ia serb. de 3 ori; Laudele pre 4, — Mar. Si ac. a serb. — Doxol' cea mare, — Trop. serb.; dimisiunea cá la inseratu.

Liturgi'a S. Chrisost. cá de comunu „cu Trop. serb. Mar. condac. Si ac.: Narc. versului mar. „Apost. (Evr. VII. 7—17) Evang. (Luc. II 22—40) in locu de „Cuvinesc“ Irmos.odei 9 cu pr,pél'a „Nascat'ia de Domnedieu sperarea“ s. c. l. Cuminecar. „Paharulu mantuirei. Dimisiunea serb. „Cel'a ce in braciele dreptului Simeonu s. c. l.

Inseratulu dilei fora iesire cu dimisiunea serbat.

Observ. Fiindu-cá serbat'orea intempinarii a caduutu pre Vineri in septeman'a lasatului de carne esirea serbat'orei se face in 6 Febr. séu Marti in septeman'a branzei — candu la Inser. si Manec. se canta offic. serbat. afara de parimii, — polii. si evang. — In octav'a acést'a, luanduse afara Inseratulu Sambetei (3 Febr.) Manec. si Liturgi'a in 4 Febr. (deorece e Domineca), dimisiunea e a serbat'orei.

Sciri personali.

(Neurologu). *Stefanu Popu* orecandu profesoru activu si zelosu la institutelu de invetiamentu din Blasiu si in urma subdirectoru la scól'a de agricultura si silvicultura dela Ferestrau, profesorulu la scól'a normale Carolu I a repausatu in Bucuresci la 23 Jan. a. c. in etate de 45 ani. „*Sit ei terra levis!*“

Post'a redactiunei: dn. B. B. in Ciulesci: Operatulu esegeticu se retiene aici spre a se publicá in foia, indata ce va permite spatiulu. Dnu J. B. in Z.: S'a facutu dispusetiune in ambele privintie. Schematismulu archidiecesanu in scurtu tempu va esi de sub tipariu.

Anunciu

In dilele acestea a aparutu:

Triodulu

Editionea I cu litere latine. Se pote procurá dela Tipografi'a Seminariala. Pretiulu unui esemplariu nelegatu este 6 fl. 50 cr., éra legatu in piele 10 fl.

Câtra On. Cetitori!

Cu 1. Octobre a. tr. intrandu foi'a besericésca si scolastica in anulu alu treileu venimu a rogá cu tota stim'a pre On. Cetitori asi renoi abonamentele. In acelasi tempu rogâmu cu totu adinsulu pre restantiari se binevoiesca a ni tramite detori'a de abonamente de pre semestrele trecute. Restantiile trecu preste 3200 fl. incâtu astadi administratiunea se afla in neplacut'a pusetiune de a nu poté solvi remuneratiunile prescise pentru redactori si colaboratori. Pentru aceea rogâmu pre On. Abonati se binevoiesca a tramite foru amânare pretiurile cu cari detorescu, càci in casulu contrariu vomu fi necesitati a sistá espedarea ulterióra a foiei pre creditu.

Administratiunea.

Partea scolastica.

Detorintiele parintiloru si invetiatoriloru facia de crescerea morala a prunciloru.

Este unu lucru, ce la prim'a vedere se pare tare adeveratu si forte naturalu, si anume că parentii se intereséza de sórtea copiiloru mai multu de câtu ori cine; că voescu si dorescu din adênculu animei, că copii loru se devina fericiti, si facu totu ce le stă in potere, inse in multe locuri vedemu contrariulu, pentru că uni parinti nu se ingrigescu că copii loru se devina virtuosi si crestini buni, cea ce e prim'a conditiune a adeveratei fericiri, ci ei grigescu de aceea, că copii loru se devina omeni avuti.

Unii parenti nu sci, că o educatiune buna e cea mai mare avutia, ce copiii potu primí dela parentii loru, că numai educatiunea buna póte se asigureze fericirea loru.

Astu-feliu multi parenti cugeta că au facutu totulu, deca-si pedepsescu copii in unu modu neinduratu pentru una vina facuta; alti-si intípuescu că-si cresc bene copiii deca-i cresc asia precum au fostu si ei crescuti fara că se cugete la ceea că ei óre bene au fostu crescuti seau reu, necugetându că óre ei nu ar' fi potutu se devina ómeni mai buni si mai fericiti. Unii suntu acum prea buni, acum prea rei cu copiii loru, dupa cum suntu dispusi, si anume: deca suntu dispusi bine, atunci i- lasa se se intemple tóte fara se-i pedepsesca, deca suntu dispusi reu, atunci si cea mai mica greséla o pedepsescu cu o mânia selbateca, versându-si superarea pre copiii loru, in modulu acest'a invetia apoi copiii a nu cunosce ce e bine si ce e reu, prin unu astu-feliu de portare se amarescu copiii, devinu reutatosi, insiéla pre parenti si au bucuria cându potu causá parentiloru vre-un'a superare.

Tatalu cu deosebire are obligatiunea, că inainte de tóte, se-si implinésca detorinti'a parintiesca si crestinesca facia de copiii sei, adeca elu trebuie se-si iubésca fii sei in unu modu sântu si rationabilu: Parentele are unu pecatu mare, cându se pórtá muieresce facia de copiii sei, pentru că prin unu astu-feliu de portare conduce sufletulu pruncutiului mai multu la perire, si prin acést'a devinu copiii desmerdati; tatalu 'si perde in aintea copiiloru vedi'a si respectulu, si copiii 'si perdu tóta pietatea facia de tat'a loru.

Tatalu e detoriu se-si tramita copii sei la scóla că se invetie, se-i pedepsésca deca-su lenesi, desfrênati seau deca remânu dela scóla, totu asia se observeze deca copii mergu la s. beserica si cum se pórtá acolo?

Vai tatalui, deca nu se intereséza mai de locu, seau nu-i destulu de seriosu de instruarea religiósá a copiiloru sei că-ci tóte peccatele nescientiei, cari le facu copiii lui si copiii copiiloru lui pica pre conscienti'a si responsabilitatea acestui tata nepasatoriu.

Unu tata totu-de-a-un'a se se folosésca de cuvinte pucíne, si se dedeie pre copiii sei, se asculte la celu de antâiu semnu, deca inse copiii nu ar' ascultá, atunci tatalu se nu vorbésca nici unu cuvêntu mai multu, ci numai se puna mân'a pre nulea precum se cetesce in exemplele lui Solomonu: „nu incetá a certá prunculu, că-ce pentru că-lu vei loví pre elu cu nuéu'a ér' sufletulu lui dela mórte 'lu vei mántuí“. Si de óre ce tatalu nu e totu-de-a-un'a acasa, elu asia trebuie se-si instrueze copiii, încátu acei'a se asculte bucurosi mandatele mamei, si se pedepsésca pre aceia ce nu asculta de dên's'a.

Mam'a înca trebuie se tracteze in modu rationabilu si nu copilarescu, pentru că atunci si copiii devinu pre di ce merge mai intiepti; pentru ace'a se nu apere nici un'adata pre copiii facia de tata, nici se faca imputari tatalui in presenti'a copiiloru, că ar' fi pre strictu, cându acel'a pricepe si vre se-i cresca bene, virtuosi; nu e iertatu că dên's'a se ascunda din aintea tatalui erorile copiiloru, nici se-i ascundia, cu atátu mai virtosu se injure pre tata in aintea copiiloru, ci mai multu se deé dreptu tatalui si in absentia lui chiar' se amenintie pre copii cu tatalu loru. Mam'a trebuie se -si tiena copii in ordine se-si dedée la lucru, la cercetarea desa a s. beserici si a servitiului divin, ducându-i cu sine la s. beserica si se-i invetie adoratiunea cea adeverata; totu-de-a-un'a se-i premérge copilulu cu esemplu sântu initiandu-lu astu-feliu in tóte virtutile; acést'a e crescerea adeverata crescinésca si detorinti'a stricta a unei fia-carei mamei.

Acestea-su pre scurtu detorintiele tatei si a mamei, adeca a parintiloru in crescerea religiósá a copiiloru, si din care se pote vedé apriatu, că ei insi-si se nu faca nici unu reu in aintea copiiloru, se nu vorbésca nemic'a necuviintiosu, ma chiar' ce numai la parere ar' fi reu si ceea se incungiure, că nu cumva prin aceea se deé ocaziune copiiloru spre ai imitá si ale respunde in dereptu; ceea ce vedemu dela voi si ce audimu, aceea facemu si vorbimu si noi si in adeveru deca va fi mam'a limbuta, atunci de siguru va fi si fét'a, deca tat'a injura, blastama, se joca si bea, asia va fi si copilulu.

Parentii trebuie se-si deé copii la scóla si se -prepáre astu-feliu, in câtu se póta cercetá scól'a cu

succesu indestulitoriu; dau pentru că densi suntu cei mai deaprópe educatori ai prunciloru si apoi scóla are numai se suplinésca ace'a ce mai lipsesce educatiunei parintiesci; dupa intrarea loru in scóla, parentii suntu detori a lucrá necontenitu impreuna cu scóla, a spriginí silintiele ce le face scóla pentru educatiunea si instructiunea copiiloru pentru ca „dela educatiunea si instructiunea tinerimei depinde sortea unui poporu“.

Tóte aceste detorintie trebue se si le implinesca atátu tatalu câtu si mam'a, cu atátu mai virtosu, cu câtu esperiamu in tóte dilele adevverulu proverbiului că „pomulu reu nu aduce nici una data frupte bune“. Parentiloru! paziti dar' crescerea copiiloru vostri pana inca suntu mici, cá se nu plângeti mai târdíu!

Din acestea se póte vedé că dela nascerea copilului pana la tempulu in care merge la scóla e unu periodu in care copilulu e mai acceptibilu de impresiuni, sta sub influinti'a predominantóre a parentiloru care au detorintia de a sterní in copii religiozitatea si moralitatea, de a-i instruí adeca a-i prepará pentru scóla, in astu-feliu de modu, incátu educatiunea copiiloru in scóla se fia numai una intregire si continuare a educatiunei loru din sinulu familiei. Educatiunea scolara trebue se se considere cá si un'a care are se suplinésca educatiunea familiara de una parte; er' de alta parte se instrueze si cultive pre prunci pentru cultur'a venitoria si pentru viéti'a publica.

Este unu adevveru neresturnabilu că precum este invetiatoriulu, asia este scóla, asia si elevii, si in adevveru inspectiunea cea mai stricta, ajutóriele cele mai bune, programele combinate in unu modu câtu se póte de satisfactoriu, tóte in fine voru fi indesiertu, deca invetiatoriulu nu va fi destulu de instruat pentru delicat'a misiune ce o au imbratiosiatu. Invetiatoriulu e invetiatoriu bunu numai prin art'a de a invetiá, prin metodulu ce aplica intru desvoltarea facultatiloru spíritali ale copiiloru incredintiati instruirei lui. Inse fratii colegi aci póte mi-voru dice: asia e, dar' este unu altu adevveru cunoscutu, că noi invetiatorii tinerimei arare ori avemu resplat'a adevverata si amesurata ostenelei nostre, si mai de multe ori resplat'a nóstra cea mai segura, ni este nemultiamirea, lips'a, seraci'a si despretiuirea la betranetie; asia este, dar' fratiloru chiar' pentru ace'a ia unu astu-feliu de ocupatiune ostenitoria, precum e invetiammentulu, care promite pucina sperare in lumea acésta, vomu avé mangaiere in eternitate, si asia potemu aplicá fratiloru cuvintele S. apostolu Paulu „eu cu bucuría voi cheltuí totu si me voi sacrificá chiar' si pre mine pentru sufletele vóstre, cu tóte că cu câtu ve iubescu mai multu cu pre voi, cu atát'a mai pucinu sum remuneratu si iubit de voi“.

Constantinu Puscasiu.

(va urmá)

Convictiele din Itali'a¹⁾

Ilustrulu barbatu de scóla a facutu una caletoria científica in Itali'a, in carca cu o deosebita atentiune a studiatu convictiele, deorece acést'a institutiune dóra neci intr'unu statu nu este asia de imbratiosiatá cá in Itali'a. Si intru adevveru abea este orasiu italianu, carele se nu aiba convietu pre lángha scóla sa. Unde statulu, provinci'a episcopii si ordurile calugaresci nu s'au ingrigitu de atari institutiuni, acolo intreprindiatori privati a facutu de acestea, cari aieva suntu mai proventuose, decátu ori ce alt'a intreprindere. Convictiele suntu nescé institutiuni atátu de popularisate si placute in Itali'a, in câtu tinerimea italiana cea mai mare parte -si capeta educatiunea si qualificatiunea in conviete. Si familiiele cele mai de frunte si- dau copii in conviete, unde capeta educatiune si qualificatiune multi-laterala si pre lángha aceea cu mai pucine spese, decátu la familie. Despre infflorirea convictelor mai bine ne potemu orientá din statistie'a acestor'a, carea ni spune, cumcá in anulu scolasticu 1884—5 pre lángha 1075 gimnasii si lycee si 501 scóle reale (scola tecnica si instituto tecnico), deci pre lángha 1576 scóle medie, erau 873 de conviete. Sum'a totala a studentiloru dela scólele medie (in gimnasii, lycee si scolele reali) in acelu anu s'a urcatu la 92,593, din care numeru 48,838 cadu pre convictori. Prin urmare studentii mai bine de jumetate au fostu convictori.

Convictiele dupa caracterulu loru se impartu in urmatoriu modu: Nationali suntu 29 conviete cu 2609 elevi, de statu 2 cu 119 elevi, provinciali 19 cu 1134, comunali 66 cu 4531, normali 21 cu 579, fundatiunali 180 cu 11,514, episcopesci 289 cu 16,102, private 267 cu 12,250 elevi, la olalta 873 conviete cu 48,838 de convictori.

Fiacare provincia si fia care orasiu si-are convietulu seu. Convictiele din singuraticele provincie suntu reprezentate in numerulu acest'a: In Piemontu suntu 114, in Liguri'a 42, in Lombardi'a 97, in provinci'a venetiana (Veneto) 64, in Emili'a 63, in Umbri'a 34, in Marce 49, in Toscan'a 53; in Rom'a 37, in Abruzii si in Molise 25, in Campani'a 130, in Pugli'a 45, in Basilicata 18, in Calabri'a 34, in Sicili'a 49, in Sardini'a. 19.

In unele orasie mai mari, cu deosebire in capitalele provinciiloru decomunu aflamu mai multe conviete. In Bogni'a suntu 10 conviete si anume 4 fundatiunali, 1 provincialu-episcopescu si 4 private; in Bresci'a suntu 8; in Cagliari 8; in Cateni'a 6; in Cremon'a 5; in Florenti'a 8; in Genu'a 11; in Livorno 6; in Messin'a 5; in Milano 15; in Monz'a 6, in Neapolu 60, si anume 1 nationalu (Vittorio Emanuele). 1 de statu, 3 comunali, 2 fundatiunali, 1 episcopescu, 52 private; in Padu'a 8, in Palermo 7 in Parm'a 7; in Regio Calabrie'a 6; in Regio Emili'a 5, in Rom'a 13 si anume 1 provincialu, 1 comunalu, 5 fundatiunali, 3, episcopesci si 3 private; in Salerno 7; in Sien'a 4, in Torino, 7, si anume 1 nationalu (Umberto I.) si 6 private; in Udine 5, in Veneti'a 13, si anume 1, nationalu (Marco-Foscarini), 4

¹⁾ Dupa Dr. Eródi Béla.

fundationali, 1 episcopescu si 7 private; in Verona 8 si in Vicenza 5 convicte.

Institutiunea de convicte in Itali'a e de prin mijlocu secului alu XVI. (dupa „I convitti nazionali“ de Pavesio) Ordulu jesuiticu intaritu la anulu 1540 prin pontificele Paulu alu III fu celu de ântâiu, carele fundase convicte spre crescerea tinerimci. Jesuitii, câ ômeni cu minte agera si cu prevedere mare numai decâtu au vediatu, câ poterea si influintia lor se va mari, deca voru apucâ in potestatea lor spiritulu si inteligint'a tinerimei cu ajutoriulu unei educatiuni corespunditoria principiiloru si scopuriloru s'ale. Si in data s'au apucatu de lucru; afora de seminariale fundate pre sém'a eleviloru ordului au infientiatu institute de crescere pre sém'a tineriloru laici, unde pre acei'a i-au crescutu spre scopurile s'ale si ale besericeii. In scurtu tempu s'au redicatu dupa olalta convicte jesuitice in Torino, Milano, Livorno, Rom'a, Neapolu, Palermo, Parm'a, Cagliari, si in alte orasie. Esemplulu acestor'a l'au urmatu barnabitii, basilianii, ignorateli si mai alesu priaristii seau scolopii, cari erau cei mai puternici emuli ai jesuitiloru. Primulu convictu alu jesuitiloru s'a fundatu in Chieti la anulu 1640, carele a remasu in mân'a lor pana la 1822. Jesuitii si-au indreptatu atentiunea spre educatiunea copiiloru din familii nobile si avute si intru arangiarea invetiamentulu si a educatiunei au pusu mare pondu pre lucrurile esteriore, pre pompa, pre lucire, pre solemnitati, câ prin acestea se cascade pentru sine lumea esterna, famili'a. — Grigi'a loru principala erâ de a desvoltâ in studenti emularea si ambitiunea. Scólele lor s'au inaltiatu repede in splendóre si in vèdi'a lumii esterne. Nimenea nu se sciâ acomodâ mai bine dupa pretensiunile temporiloru noue si a ideiloru noue, câ ei. Pre lâng'a tóte acestea principiile loru celea periculóse au subminat atâtu ordulu, câtu-si scólele s'ale.

Piaristii seau scolopii au imbratiasiatu mai cu sém'a educatiunea clasei mijlocie; convictele loru inca erau mai modeste, dar' si educatiunea loru erâ mai democratica si si mai sanetósa, de câtu a jesuitiloru. In multe orasie ale Italiiei aflamu acestea doue orduri unulu in faci'a celui alaltu, emulandu in servitiulu educatiunei.

Dupa stergerea si alungarea jesuitiloru una parte din convictele loru fu incuiata, alt'a fu concrediatu piaristiloru si barnabitiloru si inspectiunea suprema preste convicte a luat'o statulu. Dar' jesuitii n'au trebuitu se ascepte multu, câ se se reintórca érasu in proprietatile loru celea perdue. Dupa decurgerea revolutiunei franceze din nou ocupa terenu, esu din pusetiunea loru asceptatoria si recucerescu nu numai locurile loru celea vechi, ci apuca la mân'a si tóte acelea colegii regesci, cari s'au fundatu dupa 1778. Ferdinandu alu IV regele Neapolului prin brevea cascadegata dela pontificele Piu alu VII. mai ântâiu i-repune in celea doue Sicilie la anulu 1804. Pana cându acestea astu-feliu se întêmpla in Itali'a sudica, in partile nordice ocupate de fruntasu, Napoleonu introduce refórme radicali in scóle si in convicte. Acestea din urma le-a concrediatu laiciloru si numai

acolo a lasatu elementulu preotiescu, unde pre acest'a nu l'a potutu supleni cu laici. Inspectiunea suprema preste convicte a concrediat'o statulu si municipiiloru. A fundatu optu lycee pre lâng'a celea esistente si patru din ele le-a impreunatu cu convicte. In regatulu Lombardo-venetianu sub domnia austriaca erau convicte in Milano, Verona si in Venetia, cari au obtienutu una organizatiune deosebita.

In diferitele provinciile ale peninsulei italiene au fostu convicte cu organizatiuni forte varie, pana cându ministrulu *Bomcampagni* in legea s'a scolastica edata in 4. Octobre 1848 sub Nr. 819 se estinse si la organizatiunea convicteloru si a pusu basa convicteloru nationali (convitti nazionali). Ministrulu Casati in legea s'a scolastica din 1859 din nou imbratiasieze acést'a institutiune, dupa care ordinatiunea regesca edata in 16 Aprilu 1882 a datu convicteloru organizatiunea de acum. Dupa organizatiunea convicteloru nationali s'au indreptatu si celea provinciali, comunali, si fundationali, ma in mare parte si institutele private. Abaterea intre institutele cu caracteru diferitu nu consiste in organizatiune, ci mai multu in arangiarea acelor'a cu pretensiuni mai mari seau mai mici si in respectulu taxelor de suscepere. Fiendu-câ convictele formeza unu obiectu forte acomodat pentru întreprinderea privata, emulatiunea a produsu institute de forte multe gradatiuni. Familiele potu face alegere intre institutele celea mai variate in privintia coloritulu si a calitatei, mai alesu in orasie mai mari, unde precum am vediatu se afla câte 10—15 ma si 20—30 institute de crescere, Tóte nuantiele politice, clasele sociali, clericali, liberali, ultramontani, seraci, avuti si- afla convictele dupa dorintia si placulu loru.

In caletoria mea scientifica — dice mai de parte auctorulu — din tóte speciile de convicte am cercetatú câte unulu doue, pentru câ in tóta directiunea se-mi potú cascadegá orientare, inse atentiunea principala mi-am indreptat'o asupra convicteloru nationali, de orece proprie numai acestea au una organizatiune uniforma, croita prin lege. In ministerulu de culte convictele au unu referentu deosebitu. Cavalerulu Josifu Chiarle, consilieriu de sectiune si referentu in cauzele convicteloru dela care am cerutu informatiuni, cu una bunavointia deobligatore mi-a datu desluciri despre organizatiunea, arangiarea si despre starea convicteloru, mi-a pusu la dispusetiune datele necesarie spre orientare si m'a proveditu cu epistole recomandátore catra rectorii tuturor convicteloru, cari intentionasemu a cercetá, seau cari elu mi-lea recomandatú atentiunei. Insusi ministrulu Bosellina m'a primatu cu una prevenintia estra-ordinaria, dandumi informatiuni despre convicte. A aretatu cu deosebire marea pedilectiune a poporulu italianu facia de convicte, ee-si are bas'a in relatiunile politice italiene, in caracterulu poporulu, in necesitatea culturai sociale uniforme si in fine chiar' si in parsimonia; a aruncatu apoi una privire fugitiva asupra nascerei si desvoltarei convicteloru, si organizatiunea loru de astadi nu o afla inca asia de completa, in câtu se nu

trebuesca a o ameliora a o modifica. In causa convictelor nationale am schimbatu ideii atatu cu ministrulu catu si cu mai multe auctoritati de specialitate si am intielesu, ca barbatii de scola ai Italiei in continuu se ocupa cu afacerea convictelor. Barbatii guvernului nu facu secretu din lueru ei spunu apriatu, cu tota ocaziunea, cumca emancipatiunea Italiei de sub potestatea periculosa a clericalismului o asecura singura educatiunea tinerimei italiene sub inspectiunea statului si in spiritul nationalu italianu. „Ce se negamu, — diu ei — preotimea e unu inimiecu mai puterniecu si mai periculosu pentru statulu nostru decum se crede acesta, pentru aceea statulu trebuie se apese pre contrariulu cu dispusetiuni energiose. Er' spre acesta arm'a cea mai buna e crescerea tinerimei in conviete“. Guvernulu nationalu italianu chiar din istoria convictelor, din desvoltarea acelor'a sub iesuiti s'a convinsu despre ace'a. ca conviectele formeza unu factoru ponderos in vietia statului, natiunei, si acesta e causa de punu atata pre organizarea corespundiatia si pre conducerea corecta a acelor'a. Ministrulu de instructiune a esprimat in predarea s'a ulterioara inca si ace'a ca facia cu preotimea neci decum nu ascepta dela conviectele nationale in organizatiunea lor laica de astadi asia rezultate bune, precum potu areta conviectele nationale militarisate. Elu in respectulu acest'a ascepta dela conviectele nationale (convitti nazionali militarizzati), ce de cati-va ani suntu subordinate in forma de proba, comandai militari numai rezultate salutari. Dupa parerea lui elementulu laicu nu e in stare a desvolta una disciplinare asia energica, ca celu militariu, si neci educatiunea nu e asia stricta, asia punctuosa ca a militariului; pre candu vi-sa-vi de potestatea preotimei tiene de corespundiatia numai energi'a militarésca si asprimea neinduplicabila. Poporulu italianu si in acestu scurtu tempu, de candu s'au infientiatu, celea cinci conviecte militaresci, acestor'a li-da antaietatea facia de celea lalte conviecte nationale; familiile de frunte -si tramitu acolo copii din ticuturi departate; er' provinciile si comunele un'a dupa alta urgiteza militarizarea convictelor nationale. Dar' acest'a nu e unu lueru asia de usioru. pentru ca budgetulu ministeriului de resbelu nu e in stare a infientia de o data si in mai multe locuri acestea institutiuni impreunate cu multe spese. Intr'ace'a referentele de specialitate alu ministeriului nu se impartasiesce in pre dilectiunea ministrului de instructiune facia de instructiunea din conviectele militarisate, ci ocupa una pusctiune decisivu contraria, aducendu in acest'a privintia motive ponderose, cari le pote punc de bariera in contra educatiunei militaresci ori si care pedagogu. Atata e certu, ca sistemulu militarescu, stricteti'a si-are partea sa buna, dar' punctuositatea, iubirea de ordine nu e privilegiulu elasci militaresci, pentru care apoi se trebuesca a da indereptu seau a sacrificia cu totulu unce vederi de educatiune mai ponderorose. Conducerea militaresca si-are locul seu la tinerii cari se gatescu pre cariera militaresca, dar' pentru tinerii, ce pasiescu pre cariera civila neci eu insu-mi nu tienu de

corespundiatia educatiunea de spiritul militarescu cu unilateralitatea sa cea tiepena si cu principiile sale celea rigide. Inse sub alta vedere cade tendintia politica intentionata prin infientia convictelor nationale militarisate, care tendintia intre reportele speciali ale Italiei si-are justificatiunea s'a.

(Va urma).

Nr. 680 — 1889.

Circulariu

catra tote eforiile si toti invetiatorii scololoru granitieresci.

d) Ortografi'a.

Este unu obiectu de invetiamentu éراسi forte insemnatu; si cu tote acestea multi invetiatorii de a-i nostri nu suntu in chiar' cu tempulu, de candu se incepe propunerea ei, precum nice cu materialulu, care formeza totulu acestui obiectu. De acea vedemu, ca la forte multe scóle nu se induce, cum se cuvine materialulu in conspectu si nu se clasifica in regula diferitele despartieminte din ortografia. Prin urmare nice tractarea in fapta n'are se fia mai buna.

La Spinnu s. e. s'a tractatu ortografi'a numai desp. III (superioru) si anume: „scrierea din memoria a unoru poesii invetiate deja“ si scrierea dupa dictatu: Coregere. In sem. II: cele din sem. I si „scrierea pieselor cetite“.

In Racoviti'a cl. I, sem. I „scrierea unoru diceri mai simple cu litere mari si mici“.

In Scoreiu desp. III si IV si rep. intre altele si: „decopiarea poesiloru invetiate [de rostu cu cartea inchisa“. Mai bine ar' fi: „s'au invetiatu poesii de rostu si s'au scrisu din memoria“. Defectulu dela Scorei e si la Riu-albu.

La Cugiru, clas'a de baieti, desp. II, III si IV sem. I: „diferite exercitii prin schimburi de cuvinte, propusetiuni si interjectiuni pentru a se deprinde scolarii in scrierea ortografica etimologica“. Se spuna cine scie, ca ce vrea se dica domnulu Munteanu prin acestea vorbe!

In Vestemu cl. I nu s'a propusu ortografia, In clas'a II, desp. I „cunoscerea interpunctiunilor“, desp. II „candu se scriu cuvintele cu litere mici si candu cu mari“. O nimic'a tota.

Mai suntu si scóle, unde s'a tractatu ortografi'a mai bine: pr. la Copacelu, Hatiegu, Tientiari, Voila, Vistea, Jina etc., in clasele superioare; ér' in clas'a I, desp. I, conformu conspectelor, o aflamu propusa numai in Oriatu, Hatiegu, Tohanu, Voila si Ohab'a. In Tohanulu vechiu, cl. II, desp. III (copii si de 4 ani la scola) nu s'a propusu nimic'a din ortografia.

Mai corecta inse ni se pare procedur'a in tractarea ortografiei la Oriatu in clas'a superioara, unde in sem. I se induce astu-feliu materialulu propusu: „Acestu obiectu s'a propusu in legatura cu cetirea, gramatic'a, stilulu si scrierea dupa dictatu si anume: scrierea corecta a cuvintelor ce au venitu inainte cu ocaziunea tractarei materialului invetiatu din acestea obiecte: derivatiunea lui: ä, ë; ä, ê, í; é, ó, á, î, í; a consonantelor: ce, ci, ge, gi, j; apoi t, s, st, se, z, d; s'a facutu o paralela intre scrierea etimologica si cea fonetica, precum si folosirea interpunctiunilor“.

Se intielege de sine, ca tractarea ortografiei trebuie se aiba de basa: cetirea, gramatic'a si stilulu; ér' formele prin cari acestea obiecte se aducu in combinatiune cu ortografi'a suntu: decopiarea, scrierea din memoria a celoru cetite ori audite si scrierea dupa dictatu.

Apoi spunem pentru cei ce nu știu, că ortografi'a se propune din clas'a I, desp. I, precum în fapta se și face, desi nu chiar' cum ar' trebui; numai cât, cându e vorb'a de a induce materialulu tractatu și în conspectu și notele în clasificatiuni, vedem că numai forțe puțin din invetiarii despartiemintelor inferióre au facutu acést'a. De unde se vede, că nu sunt în chiar' cu acestu obiectu. Pentru-că, la ce, ore se referescu deprinderile, începudu dela pag. 20 din Abc. pana la 29? (u și i cu sonu de jumetate, ea, ie, io, iu, iau, é, ca, ea, á, cá, oa etc.; er' pre pag. 30 se facu cunoscute accentele, sedilele, apostrofulu și interpunctiunile.

Deci ve cercam, domnilor invetiarii, că se fii cu tota considerarea la tractarea ortografiei, înca din anulu I de scóla, pentru-că numai urmandu cu planu și treptatu se potu obtiené rezultate mai bune din acestu obiectu; ér' spre o mai buna orientare în tractarea acestui obiectu, aflam a fi necesarie și urmatoriile desluciri: Copilulu înca din anulu I de scóla invétia a destinge atátu sunetele originarie și derivate, cât și semnele acestora (pag. 6—28 din abc.) Înca de atunci invetia a formá din sunete silabe și din acestea cuvinte; apoi a despartí cuvintele în silabe și acestea în sunete, verbalu mai întâiu și apoi și în scrisu. Înca de atunci invétia, că cuvintele se scriu deschilinite unele de altele, că la începutu dupa semnul întrebarei, dupa alu exclamarei și dupa punctu se scrie cu litera mare. Înca din anulu I de scóla invétia a cunoșce și celelalte interpunctiuni: (, . ; : — „ “ () precum și accentele (/ \ ^), apoi sedil'a și apostrofulu. Înca din acestu anu se dedau copii a decopíá, mai întâiu depre scrisóre (de pre modele, de pre tabla, din carte), dupa acea se deprindu a transcrie cu caractere cursive (litere scrise) și cuvintele cu litere tiparite. De asemenea se dedau a scrie dupa dictatu cuvinte și diceri simple, precum și a scrie câte ceva din memoria. Cu unu cuvintu elementele ortografiei se invetia înca în anulu I de scóla.

Anii urmatori au apoi se deprinda, pana la cea mai mare desteritate posibilă și se amplifică materialulu tractatu în anulu I; ér' acést'a deprindere și amplificare se face pre bas'a materialulu tractatu la cetire, unde în fia care piesa se afla cuvinte cu litere originarie și derivate, se afla diferite interpunctiuni, accente, apostrof, aplicarea literilor mari etc., preste cari nu e iertatu a trece în fuga, fara a face și exercitiu ortografice. Deprinderea și amplificarea celor invetiate în anulu I se facu și pre bas'a materialulu tractatu din gramatica s. e. propusetiunile la începutu se scriu cu litere mari. La invetiarea prop. afirmative și negative se tractéza folosirea punctulu, la cele întrebátóre și exclamatóre, folosirea semnulu întrebarei și alu exclamarei. La tractarea numelor proprie, că acestea se scriu cu litera mare. La propusetiunile contrase se tractéza folosirea comei. La celea compuse folosirea comei cu punctu. La declinarea substantivelor feminine de declinatiunea I folosirea apostrofulu pr. și la alte elisiuni. La tractarea perfectulu simplu se deprinde folosirea accentulu greu, la a imperfectulu și infinitivulu scurtu folosirea accentulu ascutitu; ér' la gerundiú a acelei duplu etc.

Numeru câtu dupa fia-care regula se se faca exercitiu câtu de multe, că acést'a în practica se nu remana „litera morta“.

Scrisulu dupa dictatu pre tabla, pre tablitia, în libele etc. înca este unu medilocu escelentu pentru deprinderea în ortografia. De acea invetiariulu se dicteze: propusetiuni, sentintie, proverbie, poesiore, scurte descrieri și naratiuni etc. din carte și apoi copiii se le coréga insiși

uneori și pre schimbate, asemenandu-le cu textulu din carte.

Bunu medilocu este spre acestu scopu și invetiarea de rostu a unor proverbie, sentintie morale, istorióre, poesiore din carte etc., apoi scrierea lor din memoria și coregerea, éra asemenandule cu textulu din carte.

Că ortografi'a e și o parte întregítóre a stilulu și unu medilocu neaperatu pentru însusirea acestuia, înca n'ar' trebui se o mai repetam. O propozițiune, de multe ori unu singuru cuvintu, nu se potu scrie corect fara a fi în curentu cu regulile ortografice.

Poteti vedé asiadara din cele dise, câtu e de necesaru a se face planu specialu și din acestu obiectu și de a consacrá pentru propunerea lui continua atentiune și îngrijire, precum și zelu neobositu și o petrundere agera.

e) Stilulu.

E tempulu supremu, că se vedem o data pre toti invetiarii nostri, punendu în praca instructiunile nenumerate, ce le amu datu cu privire la propunerea stilulu; dupa ce e constatatu, că „lucuru scolarulu culminéza în ocupatiunile scripturistice și proprie în cele stilistice; dupa ce e constatatu că numai prin unu metodu rationalu, basatu pre psihologia și prin tractarea cum se cuvine a limbei materne (se întielege și stilulu), cum se exprima unu pedagogu francesu, se potu obtiené rezultate eminente în instructiune; dupace cum dice Jean Paul: „a scrie o foitia, agita indemnulu spre cultivare mai multu, de câtu a ceti o carte“; și dupace cum dice Herder: „stilulu ascute mintea rectificá limb'a, desvóita ideile și ocupa spiritulu în unu modu minunatu de placutu“.

Însa cu tote acestea tractarea stilulu, la cele mai multe scóle, și acum este neglésa.

Vom aduce casuri concrete spre adevérerea asertiunei nostre, exprimate celu puțin, a douespredece ora, și înca cu cele mai profunde regrete:

La scóla din Cârjiti în sem. I desp. III și IV s'a propusu: „descrierea celor mai simple intemplari și a unor obj. din scóla“. Intemplarile — vrea se dica — istoriórele se naréza, nu se descriu, probe stilistice nu s'au tramisu.

Dela Baru-mare în sem. I se tramite unu singuru libelu, cu o singura tema lucrata: lupulu; ér' în conspectu se însira multe de tóte. În sem. II s'au lucratu 4 teme, dar' decopiate din carte.

La unele scóle, precum e și cea din Riu-albu, se întempla regresu în sem. II facia de sem. I; că-ci în sem. I se propune stilulu la desp. III și IV, ér' în sem. II numai la desp. IV.

În Racovit'a, sem. I, cl. I, desp. I și II, li se tractéza: „scrierea unor diceri, cuvinte silabe“. Mai totu asia și în cl. II desp. I și II. Probe în sem. I nu se tramite de locu. Apoi ce mai stilu!

În Jin'a, se vede a se fi tractatu materialu dupa unu planu bunisioru clasei II și III din ambe semestrele; dar' probe nu s'au subscernutu de locu.

În Vestem, cl. II, desp. sup. sem. I „a compune din esplicare textulu unei biografii pre scurtu“. Epistol'a și cuietanti'a. Probe în semestrulu I nu s'au substernutu; ér' în sem. II s'a tramisu dela unu scolaru o cuietantia dela altulu o obligatiune și dela altulu o epistola, pre câte unu foiu de hartia. Acést'a nu e stilu!

În Vistea inferióra, clas'a inferióra desp. II și III, în ambe semestrele: „declunarea poesiilor din cartea de lectura“ s. a. În clas'a superióra, dupace se ocupa în sem. I mai multu cu gramatic'a „scrierea mai multor cuvinte

de o silaba, de 2 etc. . . . propusetiuni simple pure" etc., la urma „declamarea poesiloru din cetire si alte poesii potrivite“. In sem. II cl. sup. e mai bine alesu materialulu dar' la urma se adauge: „si memorisarea unoru poesii“. Acestea nu se tinu de stilu.

In Voil'a e bine specificatu materialulu, atatu in clas'a de fetitie desp. III, IV, V si VI, catu si in cl. sup. de baiati, in ambe semestrele.

Aici este de notatu urmatorea impregiurare: Atatu in clas'a de fetitie, catu si in cea superiöra de baieti, in sem. I, care a fostu de preste 5 luni, s'au lucratu numai câte 3 teme, conformu conspectului; ér' in II, care a fostu abia de 4 luni, s'au lucratu in clas'a de fetitie desp. IV 10 teme, in desp. V si VI = 12; in clas'a sup. desp. III si IV = 13 teme, in V si VI = 23 de teme.

Dela Lis'a din cl. II, sem. I, probe stilistice nu s'au tramisu; ér' apoi in sem. II, cu ocasiunea insirarii materialului, se dice, intre altele: „cuietantie . . . si simpla adeverintia“. Acést'a e pleonasmu!

Apoi totu aici se lucra in o singura tema intréga viét'a lui „Josifu fiulu lui Jacobu“. Acést'a e o tema din séma afara lunga pentru scolarii din scóla poporala.

Din ea s'ar' fi potutu dá mai multe teme potrivite s. e. 1. Cum s'a portatu Josifu in cas'a parintiésca? 2. Cum l'au vendutu pre Josifu fratii sei? 3. Cum a scapatu Josifu din temnitia? 4. Cum s'a intalnit Josifu éra cu fratii si cu tatalu seu?

Apoi unele teme, la lucrarea caror'a copii au se inventeze s. e. 1. Scrieti ceva despre intristarea lui Jacobu despre perderea fiului seu! 2. Pentru ce va fi fostu Josifu intristatu, cându fú vëndutu? 3. Ceva despre ingrigirea d-dieésca, facia de cei buni (din viét'a lui Josifu) etc. etc.

Dela scolarii din clas'a II a scólei din V. Recea in sem. I nu s'a tramisu probe de stilu pr. s'a facutu s. e. la Tientiari in cl. II si la Hatiegu chiar' si din desp. II, anulu II de scóla. In clas'a de fete consuna lucrarile din cuventu in cuventu; ér' in clas'a superiöra lucra numai „dupa unu planu datu“.

Gasimu apoi la Copacelu in cl. II din ambe semestrele materialu bine alesu si temele lucrate cu tota ingrigirea câte de unu desp., atatea si de celu alaltu si anume desp. I sem. I: nume de obiecte, de insusiri si de activitati (17 teme); desp. II: descrieri, asemenari, transformari din poesia in prosa, transformarea naratiuniloru in dialogu si a dialogului in naratiune (16 teme).

In sem. II desp. I Descrieri simple, asemenari, reproduceri din memoria, descriere in forma epistolara (12 teme).

Desp. II (12 teme) éra si bine alese.

La Margineni in cl. II suntu de asemena binisioru alese si lucrate temele la amendoue despartimentele si in ambe semestrele.

La Ohab'a inse stamu relativu mai reu cá pretutindenea cu stilulu, mai reu chiar' si cá la Vetielu si Riu-albu.

Din clas'a II de aici nu se tramitu probe din nice unu semestru si se induce in conspectu „cetirea corecta dupa interpunctiuni si intielegerea materialului cuprinsu in bucatile cetite din legendariu“. Acést'a nu e stilu.

In cl. III si IV: „compunerea de descriptiuni din cuvinte date si dupa unu planu datu“ si probe in semestru I nu se tramitu nici din acést'a clase.

In sem. II cl. II, cá si in sem. I si se descriu si „obj. din ist. nat. si memorisarea unoru bucati din legendariu“. Probe nu s'au tramisu nice in acestu semestru. In cl. III se induce materialulu cá si in sem. I, adaugandu-se: „naratiuni si epistole“. Apoi se tramitu mai multe libele, tote

cu câte 4 teme simple si uniformu lucrate, cá si cele tramise cá probe din scrisulu dupa dictatu; dar' suntu scrise forte frumosu.

Dela scolarii din clas'a II a scólei din Tohanu n'amu primitu teme stilistice, pre cându din cl. II din Tientiari avemu probe forte bine alese si conscientiosu lucrate si corese.

In cl. III din Tientiari si din Tohanu precum si in II din Hatiegu temele suntu alese si lucrate cu destula ingrijire.

Dar' nu scimu, pentru ce dlu Paltineanu induce in conspectulu de pre sem. I si „recitarea (declamarea);“ ér' in II: „despre bancele de asiguratiune in contra focului, ghetii si viét'a omului si despre bancele de economia si creditu“, pentru-cá acestea nu se tienu de stilu, ci mai multu de economia.

Sénguru inv. dirigit, din Orlatu tractéza stilulu pre bas'a compositiuniloru pentru scólele poporale de I Manliu, lucrandu cu cl. III 16 teme in sem. I si 13 in sem. II; ér' cu cl' IV 17 teme in sem. I si 13 in II (afara de scrisorile de afaceri) si exhaustiandu cele mai de capetenia teme din cartea I a autorului numitu si o parte insemnata din cartea a II.

Titlurile temelor nu le mai insemnamu aici, desi n'ar' fi de prisosu; dar' observamu, cá acestea operate cuprindu cele mai multe nuantie, ce se pretindu la tractarea corecta a stilului, si anume:

1. Scrieri din memoria.
2. Schimbare de numeru.
3. Schimbare de persóne.
4. Schimbare de numeru si persóne.
5. Inlocuirea unoru cuvinte cu altele sinonime.
6. Rspunsu la o epistola scrisa din memoria.
7. Descrieri dupa intrebari.
8. Descrieri, dandu-se subiectului fara artielu si verbulu in infinitivu.
9. Schimbare de tempu.
10. Descriere in forma epistolara dupa intrebari.
11. Asemenari.
12. Poesii prefacute in prosa si in forma epistolara.
13. Naratiune dupa intrebari.
14. Imitatiuni dupa fabule analóge.
15. Descrieri dupa unu planu schitiatu in generalu.
16. Reproducerea de naratiuni din audite si cetite.
17. Schimbarea forme perfectului si prea perf. simplu inperf. si prea perf. compus si vice versa.
18. Naratiune in forma de epistola.
19. Diu schitie simple naratiuni mai amplificate.
20. O naratiune in dialogu.
21. Descrieri mai libere, dandu-se numai titlulu.

La acestea se adaugu: epistole proprie, cuietantie, obligatiuni, conturi, atestate si contracte, cari fiindu cá s'au lucratu aproape uniformu — altu-cum nice nu se pote in scóla poporala — nu s'au mai indusu in caetle curate.

Celea mai bune operate stilistice suntu: in cl. sup. din Orlatu si Copacelu, cl. II si III din Tientiari, clas'a sup. din Tohanu si Margineni, ambe clasele din Hatiegu, si cea sup. din Voil'a.

In loculu alu doilea: celea din Vistea inferiöra, Riu albu, Vetielu si clasele de fete din Cugieriu, Orlatu si Voil'a.

In alu treilea locu stau: lucrarile din cl. sup. si de fetitie din Vaida-Recea, clas'a sup. din Lis'a, Scoreiu, Racoviti'a, Spinu, Cugieriu cl. de baieti si Baru-mare.

Pe trépt'a a patr'a celea dela Vestemu si Ohab'a; ér' pre cele din Jin'a si Cárjiti nu le potemu clasificá, din cauza, cá nu ni s'au tramisu probe de locu din nice unu semestru.

(Va urmá).

Têmpulu preistoricu.

(Urmare din Nr. 8).

Dupa acestea fia-mi permisu a vorbi cev'a despre raporturile culturale ale popóreloru din *epoc'a de piétra*.

Déca voimú se ni facemú cev'a idea despre cultur'a popórelorú din epoc'a de piétra, trebue se luamú in considerare acelea resturú, cari suntú adunate din mormínte, din edificíele de pre pociumbi si din resturíle de culina daneze, si cari suntú pastrate cu multímea in muzeele archeologice a multorú tieri din Europ'a. Diferítele arme de piétra si recuíste de casa, precum securi, cutíte, scobítóre, ciocane, capete de sageti si lancii, sule, ace, fireze, pugnale; apoi urne, urcióre si óle; dupa ace'a piei de animale, bucáti de tieseturi, gatíte din fibre de iau seuu din paie; mai departe plánte si sementiuri de gráu, ordiu si urezu; fructe, cógie de conchilie, corale, chichlibare etc.; tóte acestea fasiunéza despre una industria binisiorú dezvoltata. Ce e dreptu acestea producte ale industriei strabune nu potú emulá cu machínele de astádi si cu productele vaporulú si ferulú; dar' acést'a cultura neci nu trebue se o esaminámú cu ochi din seculu alu 19-a.

Cándú omulú erá silitu se estirpe paduríle strabune fára de a avé recuíste de metalu; cándú recuístulú celu mai de frunte erá securea de piétra; cándú natur'a impregiurá pre omu cu mii de amenintiári; cándú cóstele dealurílorú eráu tóte invescute cu peduri impenetrabile; cu unu cuventu, cándú mii de picioe i-impedecá activitatea unei fíentíe, carea nu aveá poterea mamutulú gigantícu, neci celeritatea cerbulú, cá pre acestea se le delature: numai déca vomu luá tóte acestea in considerare, vomu recunósce, cátu de demni suntú de stim'a nóstra acei strabuni ai nostríi, numai atunci nu-i vomu desconsideará, precum se indatinéza a face ómenii cu cultura falsa si íntípuita. Dar' neci n'au fostú atátu de amariti fácia de atátea obstacule; cá-ce posedéáu potere, nu in bracie, nu in recuístele celea slabe, ci in capu, in anima. Eí aveau munte, aveáu vointia; si acestea erau destule pentru-cá se li asecuré triumfulú. Invingerea eserciata de spirítu cu acestea recuíste asup'r'a materíe se numesce industria. „Industri'a e cucerirea lumé prin omu“, dice Boccardo.

Desi eí nu se potú compará cu ómenii de acum si prin urmare neci lucrárilé lorú cu a celorú de acum'a; dar' óre fára de eí potutu-s'ar' fí inaltíá industri'a, comeríulú si agricultur'a la gradulú, unde se afla astádi. Da potemu afirmá, cum-cá omulú strabunu a fostú ochíulú de catena, la care cu íncetulú ínfírandu-se cei alaltí s'a formatu in o catena, cu carea omulú a potutu íncatená pamentulú.

In epoc'a ace'a cultivarea animalelorú nu erá cu totulú necunoscuta. Ólele gauríte la fundu locuítorii helvétiani, póte cá le au folosítu la stracurarea laptelú; cea ce potemu crede, déca cugetámú, cá unu ísvorú fórte ínsenmatu alu economíe helvétiane si astádi este pregatirea casíulú.

Cum-cá agricultur'a íncá erá ímbratíosiata pre tempulú ace'l'a se vede din resturíle de gráu, ordiu si urezu, ce érasí demústra cá acei ómenii nu eráu selbatici. — Acei ómenii strabuni folosíáu tóte materíle; asíá din animalu máncaú carnea, din piele pregateáu vestmínte éra din óse faceáu arme; din córnele de cerbu faceau ciocane si codi de securi, éra díntii i-íntrebúntian femeíle cá ornámínte de grumadí. Comeríulú íncá erá in epoc'a acést'a, cá-ci altu-cumu nu se póte esplicá, cumu se potú aflá píetrii de acelea printre resturíle aflate, cari nu suntú índígene in Helvétí'a. Apoi in lacuríle din Helvétí'a s'a aflatu si gráu din Egiptu; mai departe s'a aflatu coralu din marea mediterana, probabílu adusu din Fenící'a si chichlibaru adusu din giurulu marei baltíce.

Ce atíngé religiunea, popórele din epoc'a acést'a, probabílu, cá s'au íncíhnatu la lacurí, ce se vede din multe pretíose aruncate in ele cá presente. Se conchide, cá in témplu acést'a femeíle se ardeáu deímpreuna cu barbatii lorú mortí, cea ce in unele párti ale lumé si astádi este in datíua. Dintre petreceríle lorú dístragátórie pucíne cunóschemú; se póte créde, cá patínatulu si la eí erá in usu. In muzeulú din Berlínú se potú vedé unele aparate cu forme de paténe, cari suntú gatíte din óse de calu. Altcum astu-felíu de paténe eráu in usu in Anglí'a si Irlandí'a pána prin seculu alu 16-lea. —

Din tóte acestea se vede activitatea unei víetí linísíte, din carea potemu stímá pre acei antecesori ai nostríi, cari ántáu au desemnatu dírectíunea, ce duce spre perfectíunarea cultivarei omulú. — Si dupa tóte, cáte s'au dísu aici perímíteti-ne a adresá una rogare cátra frátii ínvétíatori, ce constá in ace'a: „Se fáca bine si se nu lase perírei antícítatíle de ori ce felú, eí acelea se le adune si se le tramíta muzeulú nostru archeologícu, pentru-cá aici s'e se pastréze cá moscele unuí trecutu, ce glorífíca patri'a nóstra si se servésca cá medíe de íntuítiune la propunere.

„Influenz'a“.

Porníndú din Rusí'a, cu íntíal'a unuí fulgeru s'a latítu in tóte pártíle Europei epidemí'a asíá numíta *influenza*. Caracterulú acesteí epidemíi, celu pucínu in generalitatea s'a nu este de a secerá víetíle ómenesce, cá buna óra coler'a, eí mai alesu de a produce o molestíe de vre-o cáte-va díle toturorú celorú ce cadu víctíme eí. Spre a se apretíá ínse mai de aprópe lasámú se urméze ací pártíle ímportante ale rapórtulú presentátu de doctorulú Proust, ínspectorulú generalu alu servítíulú sanítarú din Francí'a, — mínistíulú de ínterne si aparutú in díarulú „le Journal officíel de France“.

Emotíonele provocata prin epidemí'a actuala, díce dílustrulú doctoru nu trebue se ne ímésca prea multu. In tóte epocéle, in fápta, in cari s'a aretatú grip'a (*influenza*), pururea a fostú unu evenimentu medicalu ímportantu. O epidemíe, care se latíesce in cáte-va díle preste tóte capítalele Europei si cu repedíune cuceresce luméa nóua, care desorganíséza tóte servítíele, nu póte se nu stárnésca nelínísíce.

La ínceputu epidemí'a s'a remarcatu prin o durata míca si o pucína gravítate de accidente.

Multe colectívítatí (licee, colegii, etc.), cari au computatu bolnavi cu sutele, nu au avutu de ínregistratu níci unu sínguru decésu si níci baremú unu sínguru casu gravu. Dar' in curéndú formelorú nervóse si gástríce dela ínceputu 'au adausu díeterminatíuni laryngíalí, bronchítíce si pulmonare.

Aceste complicatíuni, aprínderíle pulmonare, flucsíuníle peptulú si pneumoníle s'au observatu mai cu séma la persónéle, cari fííndú cuprínsé de *influenza*, si-au contínuatu ocupatíuníle, seuu le-au reluatú prea íute, seuu cari íncá suferíndú, s'au espusu frígulú; in fíne la índívídú díja slabítí, de mai multu témplu prin vérista seuu prin morburí. Totu acestea s'au observatu, de altmíntrea, si in partea cea mai mare a epidemíelorú anteríóre.

In epidemí'a dela 1733, maladí'a nu s'a aretatú perícíulósá de síne ínsasi, totúsi a causatu mórté la o multíme de betráni, de phítísící índígentí si de alte persóné slabíte prin maladíe.

„In epidemí'a dela 1743, maladí'a, desí fórte latíta, totúsi n'a fostú perícíulósá. Dupá a treía seuu a patr'a

di, ea a cedatu ingrigiriloru luata cu cuviintia, tratamentulu in genere era mai multu o afacere de ingrigire, de catu de o lecuire particulara. N'au muritu fara numai persoane betrane seau slabite de mai inainte prin vre-o maladie grava, seau de acele la cari o dispositiune molesta a permisu desvoltarea unei pneumonii, seau copii atinsi de afectiuni pulmonare". (Huxham).

Acelasi lucru s'a intemplat in epidemia dela 1762. (Monro).

Prin urmare nu exista deosebiri tare insemnate intre ce'a ce vedemu acum si ce'a ce s'a intemplat altadata.

Cu tote acestea de vre-o cate-va zile in epidemia actuala se insemna unele forme infectioase de o gravitate esceptionala.

Desi mortalitatea la Paris si in diferitele orasie in cari s'a observatu grip'a, in acestu momentu s'a redicatu, totusi nu se pote dice ca epidemia actuala ar' fi o epidemie forte grava. Mortalitatea ce o provoaca densa, seau mai bine complicatiunile sale este minima facta cu numerulu individiloru atinsi. Abia unu decesu la 1000.

Acesta cifra a mortalitatii ar' scadea, deca atunci, candu cine-va este atinsu de *influenza* nu ar' comite gresiala de a se espune frigului, deca ar' lua sema la convalescentia, si deca, intr'unu caventu, nu s'ar' lasa fiindu numai influentiatu, se i-se denaturaliseze seau agraveze reulu prin imprudentia.

Astu-feliu asiadara, a se imbraca bine indata-ce e atinsu omulu de *influenza*, a nu se espune frigului a se cura imediatu, a se ingrigi in timpulu convalescentiei, atari suntu svaturile ce se potu da.

Urmandu-se aceste svaturi, se voru vedea disparandu intr'o proportia considerabila complicatiunile epidemiei actuale, care atunci nu va fi mai grava de catu epidemiile anteriore de *influenza*, si cu nimicu mai grava de cumu era la inceputulu aparitiunii sale.

Rescriptulu ministrului reg. ung. de cultu si instructiunea publica cu datulu 16 Decembre 1889 Nr. 31,752 indreptatu catra tote jurisdictiunile besericesei.

Din raportele inspectoriloru regnicolari de albinaritu si a invetiatoriloru ambulanti concrediuti cu propagarea si desvoltarea albinaritului rationalu se vede, cumca unde stupinele scolastice le manipuleza invetiatoriu expertu in albinaritu acolo albinaritul se latiesce repede nu numai in comuna ei si in giuru, in catu cei mai multi dintre elevii esiti din scola cultivateza cu bucuria acestu ramu alu economiei, ce pre langa acea, ca e proventusu, e impreunatu cu pucine spese.

Acestu faptu areta in deajunsu, ce rolu insemnatu au se duca invetiatorii populari intru propagarea si consolidarea albinaritului rationalu; totu-odata indemna si spre acea, ca cu tote mijlocele ce stau la dispozitiune trebue sporitu numerulu invetiatoriloru experti in albinaritu.

Ocasionea cea mai buna spre acesta se deschide in preparandii, in alu caroru planu de invetiamentu si altucum albinaritul ocupa locu ca unu ramu alu economiei prescriu prin lege ca obiectu de invetiamentu.

In urn'a ingrigirii si provocarei antecesorului meu de oficiu celea mai multe dintre preparandiele de statu ma si una parte a preparandieloru confesionali e proviedutu cu cosinitiele si recuisitele necesarie la cultivarea practica

a albinaritului, si in unele elevii deja de ani si cu rezultatu se instruza si exerciteza in albinaritu. In unele preparandii inse cosinitiele procurate stau neimporate, in altele inca si acum lipsescu tote recuisitele, ce suntu necesarie la instructiunea practica a albinaritului. —

Pentru acea me simtiescu indemnatu a provoca pre P. T., ca in preparandiele ce le ai sub jurisdictiune se binevoiesci a face dispusetiunile necesarie la invetiarea albinaritului rationalu, in catu acesta pana aci nu s'ar' fi intemplat. —

Anume, deca institutul inca n'ar' dispune de albine si de cosinitiele corespunditoare, se binevoiesci a ordona procurarea acelor'a si totu odata a indruma pre profesorulu de economia dela institutu, ca in legatura cu propunerea acestui obiectu de invetiamentu se dee si prelegeri practice din albinaritu si se tinda eleviloru ocazione spre a-si cascadeza exercitare.

In catu institutul e proviedutu cu stupina, dar' profesorulu de economia n'ar' posiede cunoscutiiele specialii recerute, sum aplicatu, candu P. T. Ti-ai manifestat dorintia in acesta directiune, a dispune in contielegere cu domnulu Ministru reg. ung. de agricultura, ca invetiatoriu ambulantu de albinaritu alu districtulu se visiteze odata de done ori preste anu preparandia, se tiena tinerimei prelegeri din albinaritului practicu, si in privintia manipularii stupinei se dee manipulantelui indrumari si instructiune.

Mai departe spre a descepta voi'a si aplicarea facta de albinaritului rationalu se areta de recomandabilu, ca se se prenumere pre sema preparandiei foi'a reuniunii stupariloru magiari, numita „*Magyar-Méh*“ si acea se se faca accesibila pentru tinerime. —

V a r i e t a t i.

Leacu in contr'a influenței. Doctorii parisiani recomanda lapte fieru amestecat cu ciai. Se bea fierbinte de mai multe ori pre di. Cei din Berlinu svatuescu: a se evita contactulu cu multa lume; a evita schimbarea repede de temperatura a nu se espune la ventu; a respira cu gur'a inchisa; a conserva in casa o temperatura de 14—15 graduri.

Scola de fete a Asociatiunii transilvane, dupa cumu aflamu din procesulu verbalu din 14 Decembre alu comitetulu, in anulu primu a avutu unu deficitu de 586 fl. 10 cr. v. a.; in anulu alu doilea, adeca in anulu curentu, deficitulu se urca la 584 fl. 61 cr. v. a. Prin alimentatiune in regie proprie s'a facutu multa economie, ce'a ce se pote atribui zelului staruitoru alu Domnisiorei directore *Elen'a Petrascu*, care a primitu se propuna si limb'a francesca. Comitetulu i-a votatu o remuneratiune de 200 fl. v. a. (dupa „Familia“).

Carnea bine fripta. Este adeveratu, ca carnea pucinu fripta este forte nutritoria, dar' contine adeseori oue de parasite; persoanele, cari se nutrescu cu carne nefripta, adeca reu fripta de comuna capeta viermele numitu *Teni'a* seau *punglic'a*.

Balulu pentru ajutorarea „studentiloru seraci in casu de morbu“, dela gimnasiulu de aici se va tiene in 11 Fauru a. c.